

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
Магістр

на тему: «Оцінка кредитоспроможності позичальника та методика її
удосконалення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Тіт Ю.Л.

Полтава - 2024 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	9
1.1. Сутність кредитоспроможності та необхідність її оцінки	9
1.2. Характеристика методичних підходів до аналізу кредитоспроможності підприємств.....	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	21
2.1. Комплексна оцінка фінансового стану та діагностика кредитоспроможності	21
2.2. Аналіз ефективності проектів, що кредитуються та оцінка кредитних ризиків	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА.....	46
3.1. Перспективи оптимізації методики оцінювання кредитоспроможності підприємств	46
3.2. Шляхи удосконалення взаємовідносин фінансово-кредитних установ з підприємствами-позичальниками щодо оцінки кредитоспроможності	53
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах економічної нестабільності та постійних змін на фінансових ринках проблема удосконалення кредитоспроможності позичальників набуває особливої важливості.

Для багатьох підприємств доступ до кредитних ресурсів є критичним щодо забезпечення їх розвитку, фінансування поточних операцій та реалізації інвестиційних проєктів.

Окрім того банки та інші фінансові установи стають все вимогливішими до оцінки кредитоспроможності клієнтів, що зумовлює необхідність вдосконалення підходів до управління фінансовими показниками та зниження ризиків для потенційних кредиторів.

Позичальники, що прагнуть отримати кредитні кошти на вигідних умовах, змушені ретельно аналізувати власні фінансові показники, оцінювати ризики та застосовувати сучасні методики підвищення кредитоспроможності. Вдосконалення цього процесу дозволяє підприємствам знизити вартість кредитування, покращити свою репутацію на ринку та забезпечити стабільність фінансових потоків.

Незважаючи на існування численних підходів до оцінки кредитоспроможності, більшість позичальників стикається з проблемами в управлінні своїми активами та зобов'язаннями, що часто призводить до відмови у наданні кредиту або погіршення умов кредитування. Отже, вдосконалення методик оцінки відносно кредитоспроможності та адаптація їх до специфіки діяльності кожного окремого підприємства є важливим завданням для підвищення конкурентоспроможності на ринку кредитних ресурсів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт

кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ».

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз методик оцінки кредитоспроможності позичальників та розробка рекомендацій щодо її удосконалення для підвищення ефективності процесу кредитування, покращення взаємовідносин між учасниками його процесу.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

- проаналізувати сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальників;
- дослідити чинники, що впливають на рівень кредитоспроможності;
- виявити проблеми, з якими стикаються підприємства під час оцінки їхньої кредитоспроможності;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення існуючих методик оцінки кредитоспроможності;
- оцінити вплив запропонованих заходів на зниження кредитних ризиків;
- запропонувати шляхи удосконалення взаємовідносин фінансово-кредитних установ з підприємствами-позичальниками.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес кредитування підприємств фінансово-кредитними установами, а також чинники, що впливають на кредитоспроможність позичальників.

Предметом дослідження є методи оцінки кредитоспроможності позичальників і можливості їх удосконалення з метою підвищення ефективності управління кредитними ризиками.

Методи дослідження. У роботі використовуються такі методи дослідження:

- загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція – для аналізу теоретичних засад оцінки кредитоспроможності;

- економіко-статистичні методи – для оцінки фінансових показників підприємств;
- порівняльний аналіз – для виявлення переваг і недоліків існуючих методик;
- моделювання – для розробки рекомендацій щодо удосконалення процесу оцінки кредитоспроможності.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти, що регулюють процес кредитування, статистичні дані Державної служби статистики України, фінансова звітність підприємств, аналітичні звіти банківських установ, публікації науковців та фахівців у галузі фінансів і кредитування.

Наукова новизна одержаних результатів. Результатом дослідження стало обґрунтування теоретико-методичних основ кредитоспроможності позичальника. Зокрема, у роботі:

- удосконалено підходи до оцінки фінансових показників, що дозволить підвищити точність і ефективність процесу прийняття рішень щодо кредитування;
- набули подальшого розвитку рекомендації з удосконалення взаємовідносин позичальника з фінансово-кредитними установами та пропозиції щодо вдосконалення існуючих методик оцінки кредитоспроможності.

Практичне значення відносно одержаних результатів полягає в тому, що результати проведеного нами дослідження доцільно використовувати при здійсненні діяльності ХХХ, зокрема при здійсненні оцінки кредитоспроможності суб'єкту.

Це підтверджується відгуком підприємства, у якому говориться про можливість впровадження результатів досліджень в практику.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей на двох наукових конференціях:

1. Науково-практична конференція здобувачів вищої освіти за результатами прох. вироб. та техн. практик (Полтава, ПДАУ, 26 вересня 2024 р.).

2. XI Всеукраїнська науково-практична конференція *«Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики»* (Полтава, ПДАУ, 21 листопада 2024 р.).

Публікації. За результатами даного наукового дослідження опубліковано дві наукові праці загальним обсягом 0,20 ум. др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні засади оцінки кредитоспроможності позичальників. Другий розділ присвячений аналізу існуючих методик і проблем оцінки кредитоспроможності. У третьому розділі подано рекомендації щодо удосконалення процесу оцінки кредитоспроможності. Загальний обсяг роботи становить 56 сторінок, включаючи 21 таблицю, 9 рисунків і 5 додатків та 62 літературні джерела.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутність кредитоспроможності та необхідність її оцінки

Кредитоспроможність суб'єктів господарювання є однією з центральних категорій в межах системи здійснення банківського кредитування, що акцентує на здатності позичальника здійснювати своєчасно та в повному обсязі виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами. В реаліях сучасної ринкової економіки, котра окреслюється нестабільністю та значними ризиками, питання відносно оцінки кредитоспроможності набуває особливої актуальності, оскільки саме воно є базовим інструментом здійснення процесу управління кредитними ризиками в межах банківських установ [1-5].

Кредитоспроможність традиційно є складним багатокомпонентним показником, котрий окреслює синергію із фінансових, управлінських та ринкових характеристик стосовно позичальника. Серед базових елементів, котрі здійснюють вплив на кредитоспроможність, слід акцентувати на таких [7-12]:

- обсяги в межах доходів конкретного суб'єкту;
- структура та обсяг в межах активів суб'єкту;
- здатність до генерації в межах стабільного грошового потоку;
- фінансові та інші ризики, котрі провокує господарювання.

Під час здійснення процесу оцінки стосовно кредитоспроможності банківські установи, як правило акцентують не лише на фінансовому стані позичальника на момент здійснення процесу подачі заявки, а й на перспективах відносно розвитку та здатності адаптації стосовно змін в межах середовища ринку. Власне даний підхід створює умови для мінімізації ризиків стосовно повернення кредиту та сприяє фінансовій стабільності кредитора. Водночас, для позичальника позитивна оцінка стосовно його кредитоспроможності вважається запорукою відносно доступу до дешевших

та вигідніших ресурсів, котрі надаються в кредит, що, в свою чергу, дозволяє йому забезпечити фінансову стабільність та подальший розвиток.

Необхідність відносно здійснення оцінки кредитоспроможності зумовлена декількома факторами. Перш за все, вона дозволяє банкам знизити ризики, відносно видачі кредитів, особливо у випадках довгострокових або ж великих кредитних угод. Банківська діяльність обплетена постійною оцінкою ризиків, оскільки власне неплатоспроможність позичальників може призвести до вагомих фінансових втрат і навіть до банкрутства банку. Тому ретельна оцінка відносно кредитоспроможності позичальника допомагає банкам забезпечити стабільність в межах своєї кредитної діяльності та уникнути створення проблемної заборгованості [18-25]. Крім того, оцінка кредитоспроможності є важливим елементом здійснення процесу управління грошовими потоками суб'єкту, що виступає позичальником. Вона дозволяє суб'єкту здійснити оцінку в межах своїх фінансових можливостей стосовно обслуговування боргу та здійснити процес планування своїми зобов'язаннями з акцентом на ймовірних фінансових надходженнях. Таким чином, кредитоспроможність в межах позичальника безпосередньо впливає на його здатність відносно ефективного залучення та використання фінансових ресурсів для здійснення процесу забезпечення поточних операцій та реалізації в межах стратегічних проєктів. Водночас, потреба у здійсненні процесу оцінки кредитоспроможності також обумовлена загальноекономічними чинниками. У періоди економічної нестабільності банки та інші фінансові установи стикаються з підвищеним рівнем ризиків, спровокованих неплатоспроможністю клієнтів [13; 15-17]. Поскілки криза в межах економіки може провокувати платоспроможність навіть стосовно фінансово стабільних суб'єктів, то фінансові установи вимушені ще більш ретельно здійснювати процес оцінки відносно кредитоспроможності своїх клієнтів, щоб уникнути синергії із проблемних кредитів. Ефективна оцінка стосовно кредитоспроможності допомагає банкам окреслити найнадійніших клієнтів та забезпечити процес формування стабільних активів. Слід окреслити, що оцінка в межах кредитоспроможності не є статичною характеристикою, вона варіює залежно від динамічного розвитку та

зовнішнього оточення суб'єкту. Тому оцінка відносно кредитоспроможності повинна бути акцентована на комплексності та формуватися не лише із фінансових показників, а й з якісних характеристик, зокрема власне репутації конкретного суб'єкту, досвіду в межах його керівництва, умов функціонування на ринку, інших чинників, котрі можуть впливати на здатність стосовно виконання зобов'язань. Тож, окреслимо базові систематичні та несистематичні чинники впливу на кредитоспроможність позичальника (рис.1.1) [30-41].

Рис. 1.1. Чинники, котрі впливають на кредитоспроможність суб'єкта здійснення господарювання

Тож, звісно, що синергія і варіативність чинників, що формують кредитоспроможність суб'єкту залежить від багатьох чинників, окрім того ці чинники не є статичними, постійно змінюються. Змін набувають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Окреслимо більш детально внутрішні і зовнішні

чинники впливу на кредитоспроможність позичальника (табл.1.1) [40, 43,50-58].

Таблиця 1.1

Чинники, котрі формують кредитоспроможність позичальника

Поділ чинників	Конкретизація поділу
Зовнішні чинники	
Міжнародні	<ul style="list-style-type: none"> - економічна циклічність відносно розвитку країн; - стан господарської системи в межах світу, що окреслюється політикою міжнародних банків; - стан міжнародної торгівлі
Національні	<ul style="list-style-type: none"> - економічна ситуація в межах країни; - політична ситуація в межах країни; - соціальна та демографічна політика; - культурні традиції; - розвиток банківської системи; - розвиток податкової системи
Ринкові	<ul style="list-style-type: none"> - кон'юнктурні коливання в межах фінансового ринку та окремих складових ринку; - кон'юнктурні коливання на товарному ринку; - смаки та вподобання споживачів
Внутрішні чинники	
Якісні	<ul style="list-style-type: none"> - мета здійснення процесу функціонування суб'єкту; - галузь здійснення господарювання; - традиції в межах конкретного суб'єкту; - репутація, імідж в межах конкретного суб'єкту; - форма власності в межах суб'єкту; - організаційна структура в межах здійснення управління; - організація самої системи здійснення управління; - форма спеціалізації; - концентрація в межах виробництва суб'єкту; - диверсифікація відносно виробництва; - прогресивність стосовно засобів і методів ведення виробничого процесу
Кількісні	<ul style="list-style-type: none"> - кваліфікований склад керівництва, персоналу суб'єкту; - частка на ринку; - стадія життєвого циклу в межах господарства; - інновації в межах господарства; - адаптивність в межах господарства; - тривалість виробничого циклу та його залежність від галузі, у котрій функціонує господарство; - обсяги виробничих і товарних запасів; - структурованість балансу; - платоспроможність, ліквідність господарства; - співвідношення між засобами суб'єкта, що є власними, позиковими та залученими; - вартість капіталу господарства; - інвестиційна привабливість; - рівень прибутковості та рентабельності

Аналіз кредитоспроможності передбачає вирішення певних завдань, котрі подані нами в межах табл. 1.2 [23-31; 55-60].

Таблиця 1.2

Завдання здійснення аналізу відносно кредитоспроможності та напрямки реалізації даних завдань

Завдання здійснення аналізу відносно кредитоспроможності	Напрямок реалізації даного аналізу
Окреслення базових фінансових показників в ретроспективі. Дослідження стосовно ефективності функціонування суб'єкту	Дослідження показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ефективності використання капіталу, тощо
Моделювання відносно фінансового стану за різних варіацій використання ресурсів	Використання прогнозних моделей та моделей імітаційного моделювання
Дослідження відносно становища суб'єкту в межах ринку	Дослідження власної діяльності, діяльності конкурентів та ринку в цілому
Окреслення причинно-наслідкових зв'язків між показниками, в межах виробничої, комерційної, фінансової діяльності	Дослідження показників у синергії та аналіз їх причинно-наслідкових зв'язків
Розробка заходів стосовно ефективнішого використання ресурсів суб'єкту	Використання прогнозних та імітаційних моделей

Тож, завдання здійснення аналізу кредитоспроможності досить корисні, на нашу думку, і для самого підприємства, оскільки вони дозволяють вчасно окреслити вузькі місця в управлінні та вчасно їх усунути. Вважаємо за доцільне також окреслити базове призначення в межах основних компонентів фінансової звітності, котра використовується для здійснення аналізу кредитоспроможності позичальника (табл.1.3) [1-13; 55-60].

Таблиця 1.3

Призначення базових компонентів фінансової звітності для оцінки кредитоспроможності суб'єкту

Компонент звітності	Зміст в межах звіту	Використання відносно інформації
Звіт про фінансовий стан	Розкриває фінансові ресурси суб'єкту та їх втілення в активи в межах певної дати	Здійснення оцінки ресурсів, активів, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності
Звіт про прибутки та збитки	Розкриває зміст доходів витрат, результатів господарювання в межах певної означеної дати	Здійснення оцінки доходів, витрат, прибутку
Звіт про власний капітал	Розкриває зміст капіталу та його зміни в межах певної означеної дати	Здійснення оцінки капіталу
Звіт про рух грошових коштів	Розкриває динаміку коштів, що є грошовими в межах певної означеної дати	Здійснення оцінки в межах операційної, а також інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкту

Підсумовуючи, можна акцентувати, що кредитоспроможність є базисом відносно фінансового стану суб'єкту, котра окреслює його здатність відносно виконання зобов'язань. Її оцінка є основою для здійснення ефективного управління в межах кредитних ризиків як з боку банківських установ, так і з боку самих суб'єктів, котрі отримують позику.

1.2. Характеристика методичних підходів до аналізу кредитоспроможності підприємств

Оцінка стосовно кредитоспроможності суб'єктів є базисом відносно процесу ухвалення рішень стосовно надання кредитів банками або ж іншими фінансовими установами. З огляду на те, що кредитування провокує значні ризики, фінансові установи прагнуть до досить ретельної оцінки стосовно окреслення здатності позичальника справлятися із виконанням своїх фінансових зобов'язань. Варто акцентувати на тому, що є декілька підходів стосовно здійснення аналізу в межах кредитоспроможності, кожен із яких має свої особливості, окрім того переваги, а також обмеження [1-5; 20-28].

Фінансовий аналіз вважається найбільш традиційним та найбільш поширеним підходом відносно здійснення процесу оцінки в межах кредитоспроможності суб'єктів. Він базується на дослідженні фінансової звітності суб'єкту, що дозволяє здійснити оцінку відносно здатності до генерації прибутку, відносно керування витратами, відносно погашення зобов'язань та відносно підтримки фінансової стабільності. Базисом стосовно інформації для здійснення фінансового аналізу є баланс, є звіт про фінансові результати та звіт про рух грошових коштів.

Для здійснення фінансового аналізу використовуються такі базові фінансові показники [1-13; 20-33]:

1) коефіцієнти ліквідності, котрі окреслюють здатність суб'єкту до вчасного виконання зобов'язань у короткостроковій перспективі.

До цих показників слід віднести:

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;

2) коефіцієнти рентабельності, котрі окреслюють ефективність відносно використання ресурсів суб'єкту для отримання прибутку. Серед базових показників відносно оцінки рентабельності можна виділити:

- рентабельність активів (ROA);
- рентабельність власного капіталу (ROE);
- рентабельність продажів;

3) коефіцієнти оборотності, котрі окреслюють ефективність відносно використання активів суб'єкта. До цих показників слід включити:

- коефіцієнти оборотності активів загалом та окремими складовими в межах активів;
- показники тривалості обороту за активами в цілому та за окремими складовими в межах активів;

4) коефіцієнти фінансової стабільності, котрі окреслюють структуру в межах капіталу суб'єкту та рівень залежності від зовнішніх фінансових джерел. До них слід віднести:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт покриття відсотків;
- коефіцієнт фінансового ризику.

Фінансовий аналіз дозволяє окреслити об'єктивність відносно фінансового стану суб'єкту та його здатність стосовно обслуговування боргів. Водночас, такий підхід здійснення оцінки стосовно кредитоспроможності має свої обмеження, бо він заснований на історичних даних, котрі не завжди окреслюють реальні перспективи відносно розвитку суб'єкта. Узагальнюючи інформацію відносно здійснення процесу оцінки за

фінансовими коефіцієнтами в межах табл. 1.4 нами окреслена система оцінки кредитоспроможності позичальника за коефіцієнтним методом [40-58].

Таблиця 1.4

Система оцінки позичальника за коефіцієнтним методом

Елементи здійснення процесу оцінки кредитоспроможності	Коефіцієнти за елементами здійснення процесу оцінки
Прибутковість	Валовий прибуток Прибуток від операційної діяльності Прибуток від фінансової діяльності Прибуток від іншої діяльності Чистий прибуток
Рентабельність	Показники рентабельності активів Показники рентабельності реалізації Показники рентабельності та окупності капіталу
Ліквідність	Коефіцієнт абсолютної ліквідності Коефіцієнт загальної ліквідності Коефіцієнт критичної ліквідності
Фінансова стійкість	Коефіцієнт автономії Коефіцієнт фінансового ризику Коефіцієнт концентрації позикового капіталу
Ділова активність	Коефіцієнт оборотності активів Коефіцієнт оборотності власного капіталу Коефіцієнт оборотності основних засобів Коефіцієнт оборотності запасів Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості Показники тривалості обороту Тривалість операційного циклу Тривалість фінансового циклу
Показники оцінки ефективності управління	Обсяг в межах чистого прибутку із розрахунку на 1 грн чистого доходу Обсяг в межах валового прибутку із розрахунку на 1 грн чистого доходу Обсяг в межах прибутку від господарської діяльності із розрахунку на 1 грн чистого доходу

Варто акцентувати на тому, що перелік фінансових показників для здійснення оцінки кредитоспроможності запропонований нами в межах табл. 1.4 не є вичерпним, і кожна банківська установа може окреслити свій перелік показників. Скорингові моделі – сучасний підхід здійснення оцінки відносно кредитоспроможності, котрий широко використовується в межах банківської практики. Такі моделі, як правило окреслюють статистичні підходи і дозволяють прорахувати ймовірність відносно

неплатоспроможності суб'єкту на базі варіації із фінансових та нефінансових показників.

Скоринг - це система здійснення бального оцінювання, де кожен параметр суб'єкту отримує певні бали, на базі котрих формується загальний рівень відносно кредитного ризику. До базових показників, котрі використовуються в межах скорингових моделей, належать[1-13]:

- фінансові показники (ліквідність, прибутковість, рентабельність, оборотність, заборгованість тощо).
- тривалість функціонування суб'єкту в межах ринку;
- обсяг в межах функціонування суб'єкту;
- галузь функціонування суб'єкту;
- репутація в межах власників та керівників конкретного суб'єкту.

Варто окреслити статичність та динамічність відносно скорингових моделей. Статичні моделі ґрунтуються на одноразовій оцінці в межах суб'єкту на момент здійснення процесу формування заявки, тоді як динамічні моделі окреслюють зміни в межах фінансових показників суб'єкту впродовж часового проміжку.

Перевагою використання стосовно скорингових моделей є їхня значна об'єктивність, а також стандартизованість та швидкість відносно здійснення оцінки. Однак вони також мають і певні обмеження, зокрема, дані моделі не завжди акцентовані на специфіці відносно діяльності окремих суб'єктів та відносно вимог і умов ринку.

Експертний підхід відносно здійснення оцінки стосовно кредитоспроможності суб'єктів ґрунтується на суб'єктивній оцінці конкретних фахівців банку або ж конкретного кредитного агентства. Цей метод передбачає шерніг професійного досвіду та знань конкретних експертів для здійснення аналізу фінансового стану суб'єкту, а також інших чинників, котрі можуть провокувати здатність до виконання власних зобов'язань.

Експертна оцінка може включати в себе наступні складові [1-9]:

- оцінку відносно репутації суб'єкту на ринку;

- оцінку в межах досвіду та компетентності вищого керівництва суб'єкту;
- оцінку відносно ринкових перспектив в межах галузі, в котрій працює суб'єкт;
- окреслення наявності в межах договірних відносин із ключовими партнерами.

Експертний підхід вважається досить гнучким і дозволяє акцентувати на специфіці кожного окремого конкретного суб'єкту. Однак цей метод вважається досить суб'єктивним, що може спровокувати помилки в межах оцінки через людський чинник або ж через упередженість.

Комплексний підхід відносно здійснення оцінки в межах кредитоспроможності суб'єкту передбачає поєднання кількох методів проведення аналізу з метою отримання широкої картини. Він являє собою синергію із:

- фінансового аналізу;
- скорингових моделей;
- думки експертів.

Власне комплексність дозволяє уникнути недоліків, котрі формуються в межах кожного окремого методу.

В рамках комплексного підходу банки можуть спочатку здійснити аналіз відносно фінансової звітності суб'єкту, щоб потім оцінити його фінансовий стан в межах поточного моменту, вже надалі використовувати скорингові моделі для здійснення процесу прогнозування ризиків в межах неплатоспроможності. На заключному етапі вже працюють експерти, котрі оцінюють якісні аспекти стосовно діяльності суб'єкту та його перспективи в межах ринку.

В межах рис. 1.2 [8-18] подано етапи здійснення комплексного підходу відносно оцінки кредитоспроможності в межах суб'єкту. Комплексний підхід дозволяє отримати синергічну точну та повну інформацію відносно кредитоспроможності суб'єкту, котра власне знижує ризики для банків та для

фінансових установ. Водночас цей метод вважається найбільш ємним по затратам і вимагає значних ресурсів в межах у фінансового та часового виміру.

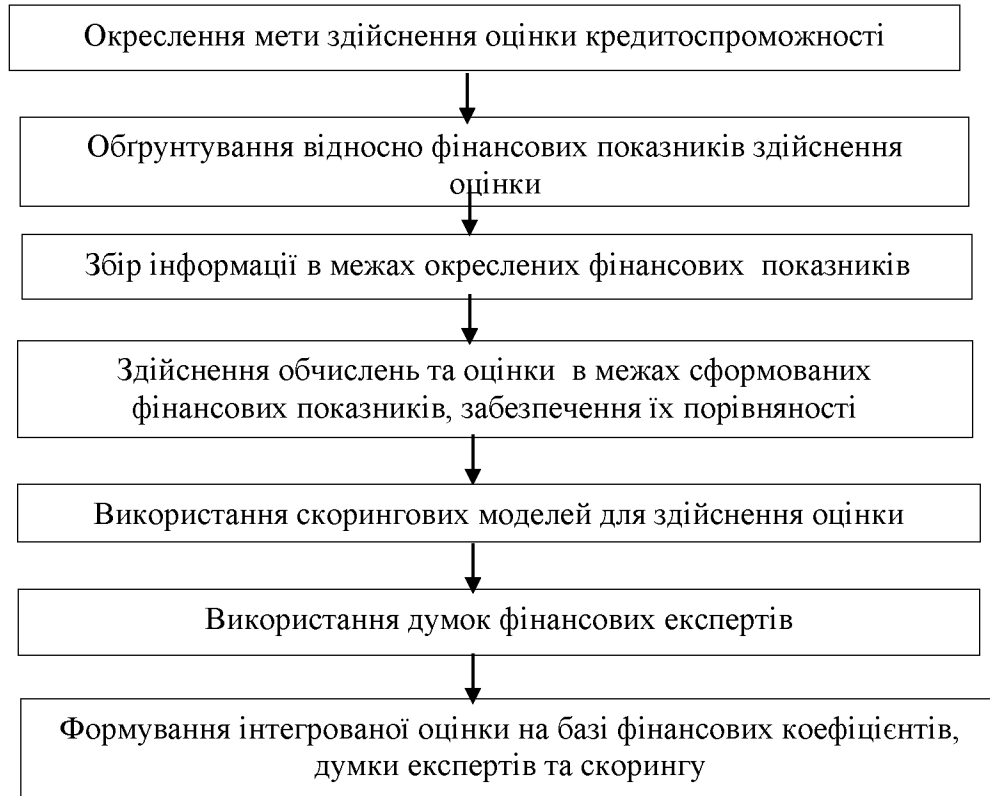

Рис. 1.2. Етапи здійснення комплексної оцінки відносно кредитоспроможності суб'єкту

З розвитком цифрових технологій широкого поширення набули системи, що є інформаційними.

Дані системи досить широко нині використовуються для здійснення аналізу відносно кредитоспроможності суб'єкту.

Такі системи дозволяють здійснити процес автоматизації відносно збору, а також відносно обробки даних, що суттєво підвищує ефективність в межах аналізу та зменшує ризик відносно помилок через людський чинник.

Інформаційні системи сучасності для здійснення процесу аналізу кредитоспроможності суб'єкту досить часто інтегрують скорингові моделі, фінансовий аналіз і бази даних відносно діяльності суб'єкту. Це дозволяє банкам досить швидко та досить точно оцінювати кредитний ризик на базі

великого масиву в межах даних. Окрім того, користування даними системами забезпечує безперервний моніторинг відносно фінансового стану в межах клієнтів, що окреслює оперативне реагування на зміни в межах діяльності.

Інформаційні технології також окреслюють можливості для користування великим масивом в межах даних та в межах машинного навчання під час процесу здійснення оцінки відносно кредитоспроможності [1-5].

Наприклад, аналіз в межах історичних даних відносно діяльності суб'єкту дозволяє формувати більш точні прогнози та моделі в межах кредитного ризику.

Отже, методичні підходи відносно здійснення оцінки кредитоспроможності суб'єкту включають як фінансовий аналіз, так і скорингові моделі, і експертні оцінки та комплексні підходи, що поєднують кілька методів.

Кожен із цих підходів має свої переваги та обмеження, що окреслює їх використання доцільним у різних ситуаціях.

Сучасні тенденції свідчать про зростаючу роль в межах інформаційних технологій та доцільність їх використання під час аналізу.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Комплексна оцінка фінансового стану та діагностика кредитоспроможності

Товариство з обмеженою відповідальністю ХХХ засновано у 2007 р. і успішно функціонує і донині здійснюючи прибуткову діяльність. Товариство має своє географічне розташування в м. Карлівка Полтавського району, Полтавської області.

Основним видом діяльності товариства є зернові культури, бобові та насіння олійних культур. Окрім того дане товариство займається вирощуванням: овочів і баштану, винограду, фруктів, що є кісточковими та зернятковими, ягід. Підприємство здійснює також вирощування горіхів та плодових дерев. Стосовно тваринництва, то товариство розводить велику рогату худобу, коней, овець, кіз. Окрім того воно надає послуги і здійснює допоміжну діяльність в межах рослинництва та тваринництва. Здійснює після урожайну діяльність, обробляє насіння, займається рибництвом, переробкою м'яса та риби, овочів і фруктів. Товариство здійснює переробку соняшників на олію. Із зернових виробляє муку та здійснює виробництво хліба і хлібобулочних виробів, макаронів. Підприємство займається приготуванням готової їжі, кормів для тварин. Окрім того здійснює оптову торгівлю зерном, тютюном, насінням, кормами, надає ландшафтні послуги. Здійснює послуги з оренди приміщень, авто, зокрема легкових та вантажних, сільськогосподарських машин, устаткування.

Тож, спектр діяльності підприємства досить варіативний, що власне і забезпечує прибуткову діяльність в таких надскладних умовах функціонування, які утворилися нині в нашій країні. Вважаємо, що комплексну оцінку фінансового стану підприємства варто розпочати із

фінансових ресурсів, що втілюються в пасивах у капіталі і власне забезпечують подальше функціонування суб'єкту.

Таблиця 2.1

**Аналіз пасивів XXX
Полтавського району за 2021–2023 рр.**

Вид пасивів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)	
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	2023 р. у % до 2021 р.
Джерела формування майна-всього	144923,2	100,0	165498,8	100,0	146489,2	100,0	1566,0	1,1
Власний капітал	75470,6	52,1	83388,8	50,4	87982,1	60,1	12511,5	16,6
Статутний капітал	444,0	0,3	444,0	0,3	444,0	0,3	0,0	0,0
Нерозподілений прибуток	73690,7	50,8	81352,0	49,2	86183,7	58,8	12493,0	17,0
Зобов'язання	69452,6	47,9	82110,0	49,6	58507,1	39,9	-10945,5	-15,8
Довгострокові зобов'язання	4882,7	3,4	4882,7	3,0	0,0	0,0	-4882,7	-100,0
Поточні зобов'язання	64569,9	44,6	77227,3	46,7	58507,1	39,9	-6062,8	-9,4
Кредиторська заборгованість	26456,1	18,3	19478,4	11,8	10641,7	7,3	-15814,4	-59,8

Дослідження даних табл. 2.1 дозволяє аргументувати наступні висновки: в цілому капітал товариства збільшився на 1566,0 тис. грн або на 1,1 %. При цьому у складі капіталу власний капітал збільшився на 12511,5 тис. грн або на 16,6 %, а зобов'язання скоротились на 10945,5 тис. грн або на 15,8 %. У складі власного капіталу статутний капітал становить 444,0 тис. грн і є незмінним впродовж 2021-2023 рр. Нерозподілений прибуток за період дослідження збільшився на 12493,0 тис. грн або на 17,0 %.

У складі зобов'язань довгострокові зобов'язання у 2023 р. взагалі відсутні, у 2021 та 2022 рр. вони становили 4882,7 тис. грн. Поточні зобов'язання за період дослідження скоротились на 6062,8 тис. грн або на 9,4 %. Кредиторська заборгованість за період дослідження скоротилась на 15814,4 тис. грн або на 59,8 %.

Графічне відображення складових пасивів подано в межах рис. 2.1.

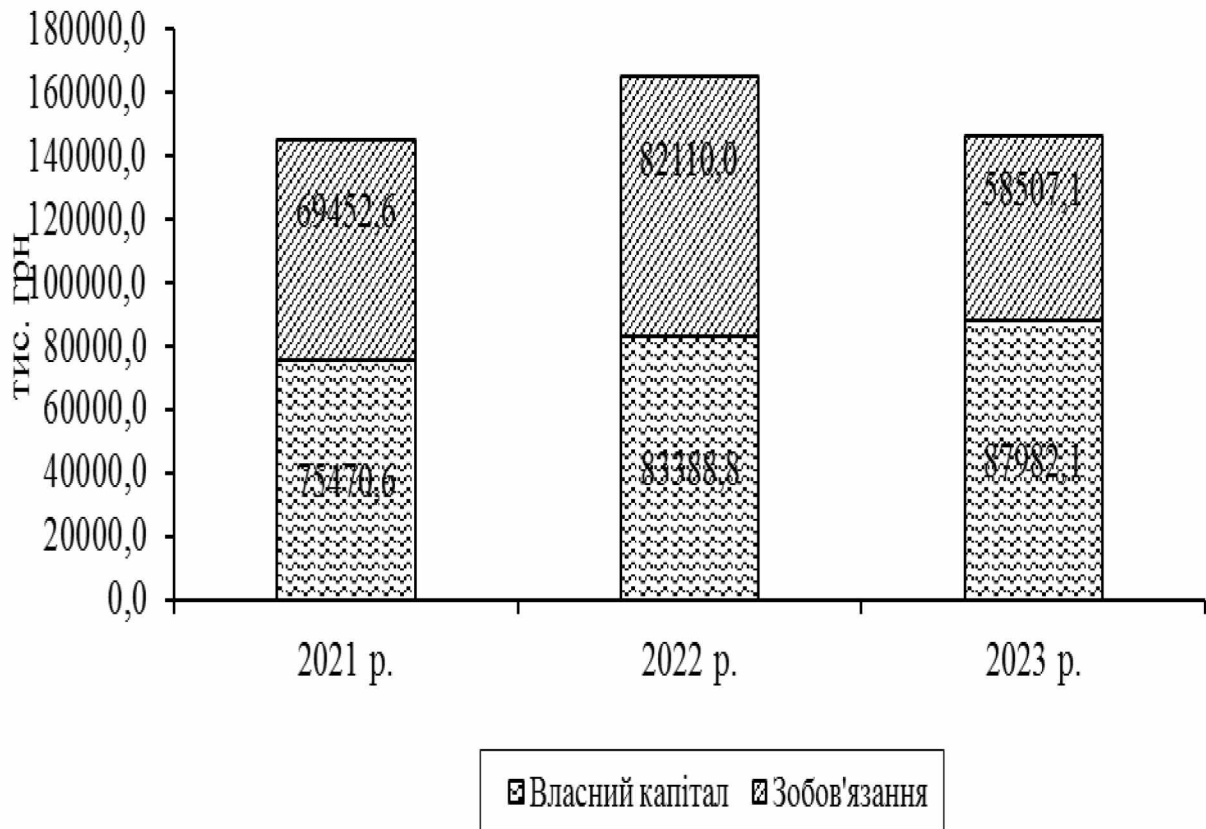

Рис. 2.1. Складові пасивів ХХХ
Полтавського району за 2021–2023 рр.

Проаналізуємо також фінансові ресурси підприємства за іншими складовими (табл. 2.2). Даний аналіз можливий завдяки фінансовій звітності ХХХ за 2021-2023 рр. поданої в межах додатків А-Б.

Згідно із даними табл. 2.2 можемо помітити, що товариство характеризується зростанням власного капіталу на 12511,5 тис. грн або на 8,0 в.п. та скороченням позикового капіталу на 10945,5 тис. грн або на 8,0 в.п.

Таблиця 2.2

**Аналіз джерел формування капіталу ХХХ Полтавського району
за 2021–2023 рр.**

Види джерел формування капіталу (пасивів)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)		
	сума, тис. грн.	у %	сума, тис. грн.	у %	сума, тис. грн.	у %	суми, тис. грн.	питом. ваги, пунктів	2023 р. у % до 2021 р.
<i>За приналежністю</i>									
Власний капітал	75470,6	52,1	83388,8	50,4	87982,1	60,1	12511,5	8,0	16,6
Позиковий капітал	69452,6	47,9	82110,0	49,6	58507,1	39,9	-10945,5	-8,0	-15,8
Всього	144923,2	100,0	165498,8	100,0	146489,2	100,0	1566,0	0,0	1,1
<i>Власний капітал за формуванням</i>									
Статутний	444,0	0,6	444,0	0,5	444,0	0,5	0,0	-0,1	0,0
Додатковий	75826,6	99,4	82944,8	99,5	87538,1	99,5	11711,5	0,1	15,5
Всього	76270,6	100,0	83388,8	100,0	87982,1	100,0	11711,5	0,0	15,4
<i>Зобов'язання за терміном використання</i>									
Поточні зобов'язання	64569,9	93,0	77227,3	94,1	58507,1	100,0	-6062,8	7,0	-9,4
Довгострокові зобов'язання	4882,7	7,0	4882,7	5,9	0,0	0,0	-4882,7	-7,0	-100,0
Всього	69452,6	100,0	82110,0	100,0	58507,1	100,0	-10945,5	0,0	-15,8
<i>Зобов'язання за ліквідністю</i>									
Найбільш термінові	29111,3	41,9	22827,3	27,8	18166,8	31,1	-10944,5	-10,9	-37,6
Короткострокові	35458,6	51,1	54400,0	66,3	40340,3	68,9	4881,7	17,9	13,8
Довгострокові	4882,7	7,0	4882,7	5,9	0,0	0,0	-4882,7	-7,0	-100,0
Всього	69452,6	100,0	82110,0	100,0	58507,1	100,0	-10945,5	0,0	-15,8

Дослідження власного капіталу показало, що статутний капітал є стабільним і складає 444,0 тис. грн впродовж періоду дослідження, проте його питома вага у складі власного капіталу скоротилась на 0,1 в.п.

Додатковий капітал впродовж періоду дослідження характеризується зростанням на 11711,5 тис. грн або на 15,5 %, при цьому додатковий капітал у складі власного капіталу збільшився на 0,1 в.п.

Дослідження зобов'язань показало скорочення поточних зобов'язань на 6062,8 тис. грн або на 9,4 %, при цьому їх питома вага у складі зобов'язань зросла на 7,0 в.п. Довгострокові зобов'язання характеризуються відсутністю у 2023 р. В цілому за період дослідження зобов'язання скоротились на 10945,5 тис. грн або на 15,8 %. Дослідження зобов'язань за ліквідністю показала скорочення найбільш термінових зобов'язань на 10944,5 тис. грн або на 37,6 %, зростання короткострокових зобов'язань на 48881,7 тис. грн або на 13,8 %, скорочення довгострокових на 4882,7 тис. грн або на 15,8 %.

Дослідивши пасиви, що відображають капітал підприємства вважаємо за доцільне проаналізувати активи, що характеризують майно підприємства в яке власне і інвестується капітал підприємства.

Тож, в межах табл. 2.3 подано аналіз майна досліджуваного товариства за даними додатків А-В.

Дослідження майна показало, що в цілому за 2021-2023 рр. майно збільшилось на 1566 тис. грн або на 1,1 %.

При цьому необоротні активи зросли на 2846 тис. грн або на 4,9 %, зросла і їх питома вага у складі майна на 1,5 в.п. Основні засоби у складі необоротних активів зросли на 1371 тис. грн або на 2,6 %, зросла і їх питома вага у складі майна на 0,5 в.п.

Оборотні активи характеризуються скороченням на 1280 тис. грн або на 1,5 %, скоротилась і їх питома вага у складі майна на 1,5 в.п. При цьому оборотні виробничі фонди характеризуються зростанням на 5418 тис. грн або на 21,1 %, зросла і їх питома вага у складі майна на 3,5 в.п.

**Аналіз майна ХХХ
Полтавського району за 2021–2023 рр.**

Вид активів (майна)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)		
	сума тис. грн	у % до підсумку	сума тис. грн	у % до підсумку	сума тис. грн	у % до підсумку	сума тис. грн	частки в. п.	2023 р. у % до 2021 р.
Майно - всього	144923,2	100,0	165498,8	100,0	146489,2	100,0	1566	0,0	1,1
Необоротні активи	57704,1	39,8	65671,6	39,7	60549,9	41,3	2846	1,5	4,9
Основні засоби	53231,2	36,7	55088,6	33,3	54602,0	37,3	1371	0,5	2,6
Оборотні активи	87219,1	60,2	99827,2	60,3	85939,3	58,7	-1280	-1,5	-1,5
Оборотні виробничі фонди	25502,1	17,6	62913,5	38,0	30920,4	21,1	5418	3,5	21,2
Виробничі запаси	25502,1	17,6	62913,5	38,0	30920,4	21,1	5418	3,5	21,2
Фонди обігу	46075,7	31,8	36649,7	22,1	29341,2	20,0	-16735	-11,8	-36,3
Готова продукція і товари	3840,5	2,7	1816,1	1,1	6530,2	4,5	2690	1,8	70,0
Поточна дебіторська заборгованість	42148,6	29,1	34796,0	21,0	22674,8	15,5	-19474	-13,6	-46,2
Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	15,6	0,0	29,7	0,0	11,6	0,0	-4	0,0	-25,6
Витрати майбутніх періодів	15641,3	10,8	264,0	0,2	25677,7	17,5	10036	6,7	64,2

Виробничі запаси також характеризуються зростанням на 5418 тис. грн або на 21,2 %, аналогічно збільшилась і їх питома вага у складі майна за період дослідження на 3,5 в.п. Фонди обігу характеризуються скороченням на 16735 тис. грн або на 36,3 %, скоротилась і їх питома вага у складі майна на

11,8 %. Готова продукція в періоді дослідження зросла на 2690 тис. грн або на 70,0 %, зросла і її питома вага на 1,8 в.п.

Поточна дебіторська заборгованість окреслюється скороченням на 19474 тис. грн або на 46,2 %, скоротилась і її питома вага на 13,6 в.п. Грошові кошти та їх еквіваленти скоротились на 4 тис. грн або на 25,6 %.

Витрати майбутніх періодів зросли на 10036 тис. грн або на 64,2 %, зросла і їх питома вага у складі майна на 6,7 в.п.

Графічне відображення динаміки активів ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр. подано в межах рис. 2.2.

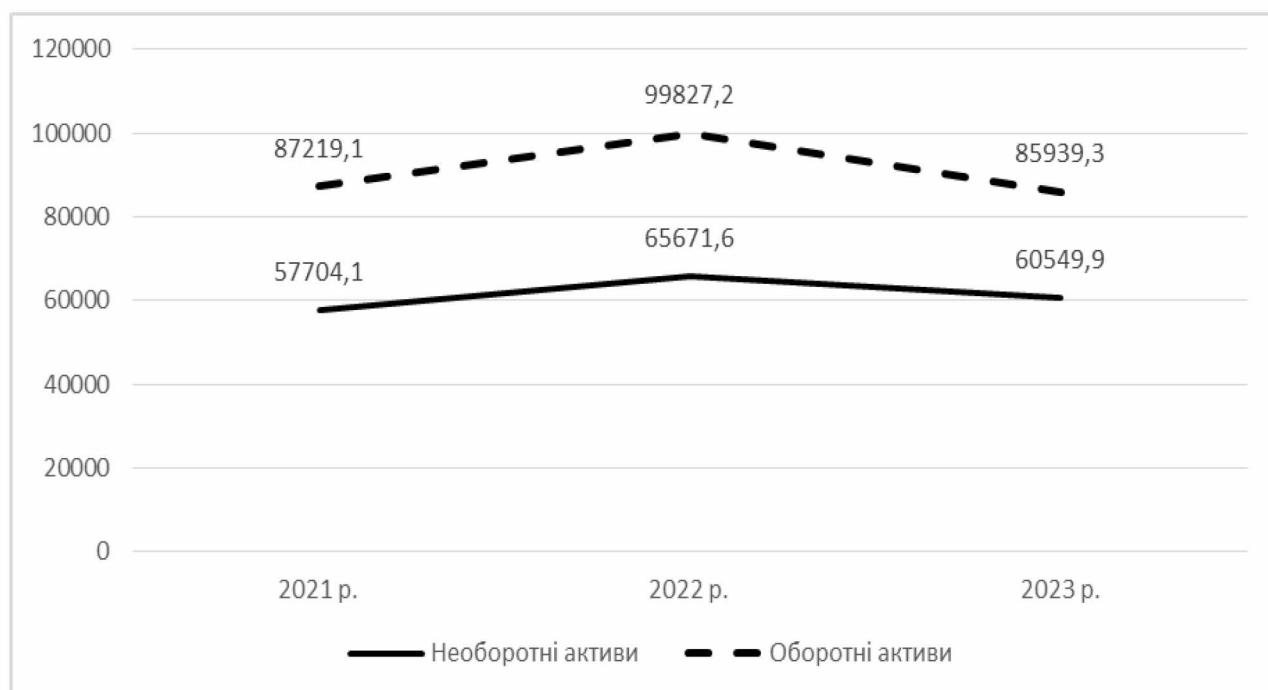

Рис. 2.2. Динаміка активів ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.

Вважаємо за доцільне також провести детальне дослідження складових активів ХХХ за 2021-2023 рр. за даними додатків А-В (табл. 2.4).

Аналіз даних табл. 2.4 показав, що необоротні активи за період дослідження зросли на 2846 тис. грн або на 4,7 %, зросла і їх питома вага у складі капіталу на 1,5 в.п. Оборотні активи скоротились на 1280 тис. грн або на 1,5 %, скоротилась і її питома вага на 1,5 в.п.

Таблиця 2.4

Аналіз активів ХХХ
Полтавського району за 2021 – 2023 рр.

Види майна (активів)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)		
	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	суми, тис. грн.	питом. ваги, пунктів	2023 р. у % до 2021 р.
За характером обороту									
Необоротні активи	57704,1	39,8	65671,6	39,7	60549,9	41,3	2846	1,5	4,7
Оборотні активи	87219,1	60,2	99827,2	60,3	85939,3	58,7	-1280	-1,5	-1,5
Всього	144923,2	100,0	165498,8	100,0	146489,2	100,0	1566	0,0	1,1
За формою функціонування									
Матеріальні	87046,7	67,3	130401,2	78,9	98000,5	81,1	10954	13,8	11,2
Фінансові	42235,2	32,7	34833,6	21,1	22811,0	18,9	-19424	-13,8	-85,2
Всього	129281,9	100,0	165234,8	100,0	120811,5	100,0	-8470	0,0	-7,0
За рівнем ліквідності									
Високоліквідні	15,6	0,0	29,7	0,0	11,6	0,0	-4	0,0	-34,5
Середньоліквідні	42219,6	29,1	34803,9	21,0	22799,4	15,6	-19420	-13,6	-85,2
Низьколіквідні	29342,6	20,2	64729,6	39,1	37450,6	25,6	8108	5,3	21,6
Важколіквідні	73345,4	50,6	65935,6	39,8	86227,6	58,9	12882	8,3	14,9
Всього	144923,2	100,0	165498,8	100,0	146489,2	100,0	1566	0,0	1,1
За джерелами формування оборотних активів									
Власні	22649,2	22,0	22599,9	22,6	27432,2	24,6	4783	2,6	17,4
Позикові	80211,2	78,0	77491,3	77,4	84184,8	75,4	3974	-2,6	4,7
Всього	102860,4	100,0	100091,2	100,0	111617,0	100,0	8757	0,0	7,8
За сферою розміщення оборотних активів									
У сфері виробництва	25502,1	35,6	62913,5	63,2	30920,4	51,3	5418	15,7	17,5
У сфері обігу	46075,7	64,4	36649,7	36,8	29341,2	48,7	-16735	-15,7	-57,0
Всього	71577,8	100,0	99563,2	100,0	60261,6	100,0	-11316	0,0	-18,8

Аналіз активів за сферою функціонування показав, що у 2023 р. порівняно із 2021 р. відбулось зростання матеріальних запасів на 10954 тис. грн або на 11,2 %, зросла і їх питома вага у складі активів на

13,8 в.п. Фінансові активи характеризуються скороченням на 19424 тис. грн або на 85,2 %, скоротилась і їх питома вага на 13,8 в.п. Дослідження активів за рівнем ліквідності показало, що високоліквідні активи скоротились на 4 тис. грн або на 34,5 %, середньоліквідні активи скоротились на 19420 тис. грн або на 85,2 %, скоротилась і їх питома вага на 13,6 в.п. Низьколіквідні активи зросли в періоді дослідження на 8108 тис. грн або на 21,6 %, а їх питома вага зросла на 5,3 в.п. Важколіквідні активи зросли на 12882 тис. грн або на 14,9 %, зросла і їх питома вага на 8,3 в.п. За джерелами формування власні активи зросли на 4783 тис. грн або на 17,4 %, зросла і їх питома вага на 2,6 в.п. Позикові активи зросли на 3974 тис. грн або на 4,7 %, проте їх питома вага скоротилась на 2,6 в.п. За сферою розміщення оборотні активи характеризуються зростанням оборотних активів у сфері виробництва на 5418 тис. грн або на 17,5 %, зросла і їх питома вага на 15,7 в.п. У сфері обігу оборотні активи скоротились на 16735 тис. грн або на 57,0 %, скоротилась і їх питома вага на 15,7 в.п.

Дослідивши детально активи вважаємо за доцільне проаналізувати показники ліквідності і платоспроможності ХХХ за 2021-2023 рр. за даними додатків А-В (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Показники ліквідності та платоспроможності
ХХХ Полтавського району за 2021 – 2023 рр.**

Показник	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	0,654	0,451	0,390	-0,264
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,0$	1,351	1,293	1,469	0,118
Коефіцієнт покриття запасів	$\geq 1,0$	2,870	1,477	2,044	-0,826

Згідно із даними табл. 2.5 коефіцієнт швидкої ліквідності у ХХХ за 2021-2023 рр. приймає значення менше за норматив у всіх досліджуваних

роках. Коефіцієнт загальної ліквідності приймає значення, що відповідають нормативу у всіх досліджуваних роках, маючи тенденційне зростання на 0,118. Коефіцієнт покриття запасів також відповідає нормативному значенню у всіх досліджуваних роках, проте окреслюється тенденційним скороченням на 0,826. Графічне відображення коефіцієнтів ліквідності подано в межах рис. 2.3.

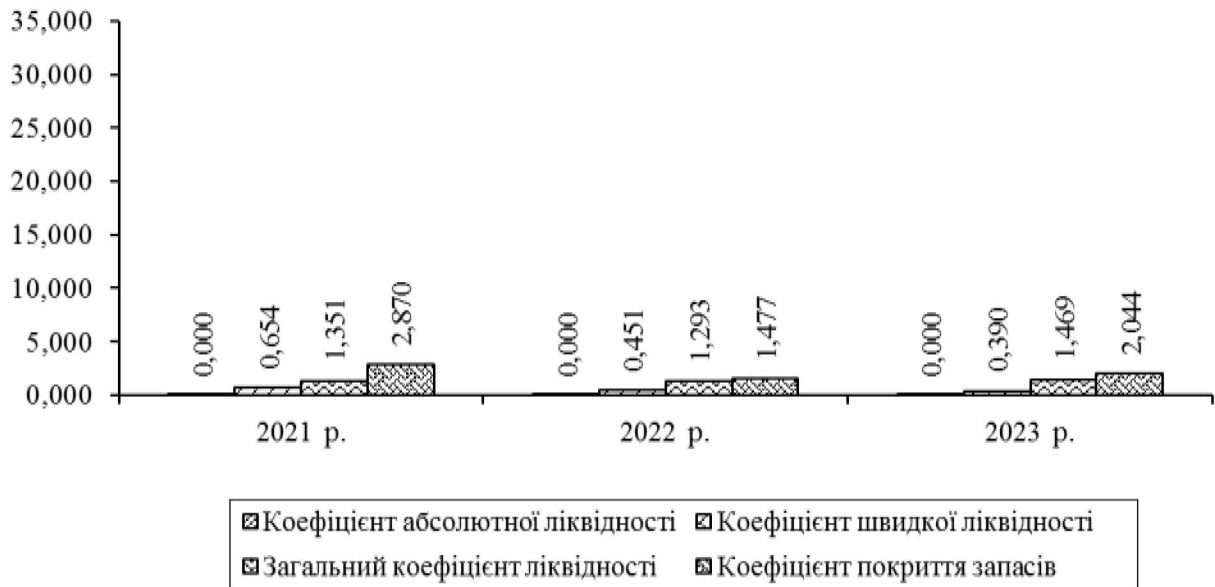

Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.

Вважаємо, що наступним кроком на шляху дослідження фінансового стану товариства повинно стати дослідження його ділової активності за даними фінансової звітності поданої в додатках А-В. Згідно із даними табл. 2.6, тривалість операційного циклу окреслюється скороченням на 13 днів, або на 4,1 %, що є позитивним. Скорочення тривалості операційного циклу викликане скороченням тривалості обороту коштів в розрахунках на 105 днів або на 48,9 %. При цьому тривалість обороту запасів зросла на 92 дні або на 89,8 %, тож якби підприємство скоротило ще і тривалість обороту запасів, то можна було досягти ще більшого скорочення тривалості операційного циклу. Тривалість фінансового циклу характеризується зростанням на 27 днів або на 12,2 %, що є негативним явищем.

**Аналіз ділової активності ХХХ
Полтавського району за 2021 – 2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)	
				абсолютне, тис. грн	відносне, %
Коефіцієнт обертання активів	0,573	0,305	0,605	0,032	5,6
Тривалість одного обороту активів	628	1182	595	-33	-5,3
Коефіцієнт обертання оборотних активів	0,978	0,506	1,016	0,038	3,9
Тривалість одного обороту оборотних активів	368	712	354	-14	-3,7
Коефіцієнт обертання запасів	3,506	1,005	1,847	-1,659	-47,3
Тривалість одного обороту запасів	103	358	195	92	89,8
Коефіцієнт обертання коштів в розрахунках	1,676	1,228	3,282	1,606	95,8
Тривалість одного обороту коштів в розрахунках	215	293	110	-105	-48,9
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	1,676	1,229	3,284	1,607	95,9
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	215	293	110	-105	-49,0
Коефіцієнт обертання власного капіталу	1,073	0,595	1,101	0,028	2,6
Тривалість одного обороту власного капіталу	336	605	327	-9	-2,6
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	3,704	2,059	6,266	2,562	69,2
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	97	175	57	-40	-40,9
Тривалість операційного циклу, днів	318	651	305	-13	-4,1
Тривалість фінансового циклу	220	476	247	27	12,2

І хоча тривалість обертання кредиторської заборгованості скоротилась на 40 днів або на 40,9 %, а тривалість операційного циклу скоротилась на 13 днів або на 4,1 %, проте це не призвело до скорочення фінансового циклу.

Графічне відображення ділової активності товариства подано в межах рис. 2.4. Тож, можемо зробити висновок, що підприємству слід прагнути до

підвищення власної ділової активності шляхом скорочення тривалості обороту запасів та тривалості фінансового циклу.

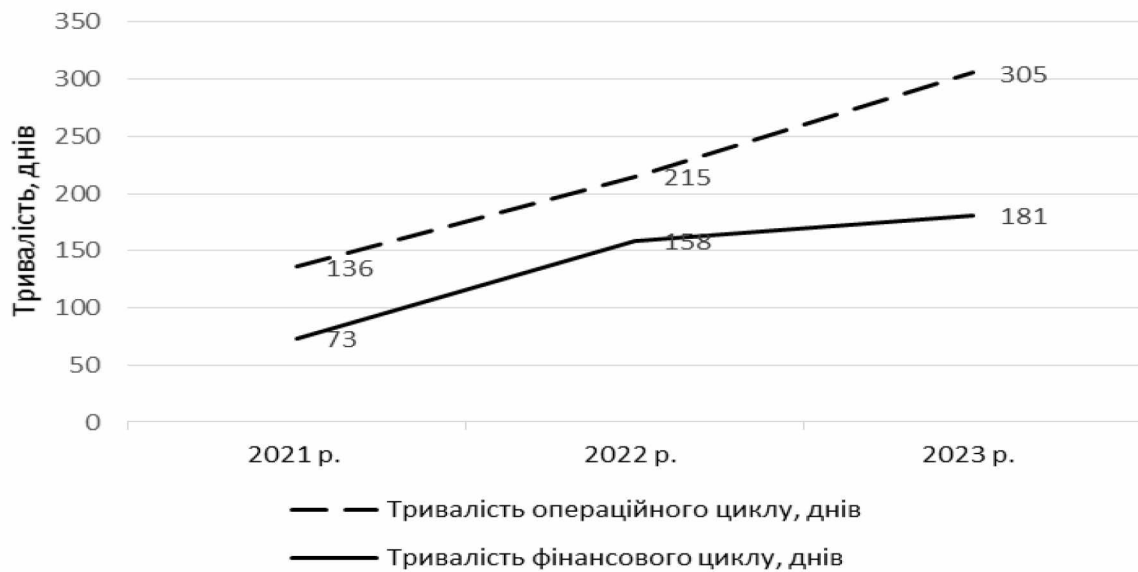

Рис. 2.4. Динаміка ділової активності XXX Полтавського району за 2021–2023 рр.

Вважаємо, що досягти покращення ділової активності шляхом скорочення запасів в надскладний час для нашої країни досить складно, а тому за даних обставин варто просто не погіршити ту ділову активність, яка склалася на сьогодні.

2.2. Аналіз ефективності проектів, що кредитуються та оцінка кредитних ризиків

Аналіз ефективності проектів, що кредитуються варто розпочати, з нашого погляду, з оцінки фінансової стійкості та відповідно ризику втрати фінансової стійкості підприємством. Окрім того вважаємо за доцільне дослідити прибуток підприємства, адже саме він забезпечує можливість використання кредитних коштів, оскільки якщо підприємство не

отримуватиме прибуток, то йому нічим буде повертати ні основну суму боргу ні відсотки по ній.

Тож, розпочнем власне дослідження саме з аналізу фінансової стійкості та ризику втрати фінансової стійкості суб'єкту (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка показників фінансової стійкості ХХХ Полтавського району за 2021 – 2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)
Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт автономії	0,521	0,504	0,601	0,080
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,479	0,496	0,399	-0,080
Коефіцієнт фінансової залежності	1,920	1,985	1,665	-0,255
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,087	1,016	1,504	0,417
Коефіцієнт фінансового ризику	0,920	0,985	0,665	-0,255
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,061	0,055	0,000	-0,061
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,070	0,059	0,000	-0,070
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,930	0,941	1,000	0,070
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,065	0,059	0,000	-0,065
Показники стану оборотних активів				
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,300	0,271	0,312	0,012
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,260	0,226	0,319	0,060
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	0,772	0,349	0,732	-0,039
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,001	0,001	0,000	0,000
Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт виробничого потенціалу	0,543	0,713	0,584	0,041
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,367	0,333	0,373	0,005
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,158	0,204	0,268	0,109
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,511	1,520	1,419	-0,092

Аналіз даних табл. 2.7 дозволяє аргументувати висновки відносно того, що коефіцієнт автономії приймає значення менше за норматив у всіх

досліджуваних роках, оскільки норматив вказує на доцільність наближення даного коефіцієнту до 1.

Таке значення коефіцієнту автономії спровоковане надмірним залученням позикового капіталу. Проте варто сказати, що динамічно даний коефіцієнт зростає на 0,080. Таке значення коефіцієнта автономії провокує ризик втрати фінансової стійкості, проте, якщо підприємство отримує стабільний прибуток і готове ризикувати, то можливо і варто залучати значні обсяги позики.

Відповідно високі значення має і коефіцієнт концентрації залученого капіталу, який відповідно складає 0,479; 0,496 та 0,399 відповідно у 2021-2023 рр. Високі значення приймає і коефіцієнт фінансової залежності, котрий відповідно складає 1,920; 1,985 та 1,665, при цьому маючи тенденцію скорочення на 0,255. Високі значення приймає і коефіцієнт фінансового ризику: 0,920; 0,985; 0,665, проте маючи тенденційне скорочення на 0,255, що все таки є позитивним. Коефіцієнт довгострокового залучення у 2021 р. становив 0,061, а у 2023 р. складає 0,00, оскільки в даному році не було довгострокових залучень.

Коефіцієнт поточних зобов'язань, навпаки зростає на 0,070, що викликано зростанням поточних зобов'язань.

Показники стану оборотних активів характеризуються зростанням коефіцієнта маневреності власного капіталу на 0,012, проте значення даного коефіцієнту є нижчим за норматив у всіх досліджуваних роках. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами також має значення нижче за норматив у всіх досліджуваних роках і складає відповідно 0,260; 0,226 та 0,319. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами складає відповідно 0,772; 0,349 та 0,732.

Показники стану основного капіталу характеризуються зростанням коефіцієнту виробничого потенціалу на 0,041 і становлять відповідно 0,543; 0,713 та 0,584. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні становить відповідно 0,367; 0,333; 0,373, маючи тенденційне зростання на

0,005. Коефіцієнт нагромадження амортизації складає відповідно 0,158; 0,204 та 0,268, маючи тенденційне зростання на 0,109.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів складає відповідно 1,511; 1,520 та 1,419 у 2021-2023 рр., приймаючи тенденцію до скорочення на 0,092. Тож, загалом варто сказати, що підприємство генерує ризик втрати фінансової стійкості і даний ризик буде виправданий лише за стабільної прибуткової діяльності і високої рентабельності. Графічне відображення фінансової стійкості ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр. подано в межах рис. 2.5.

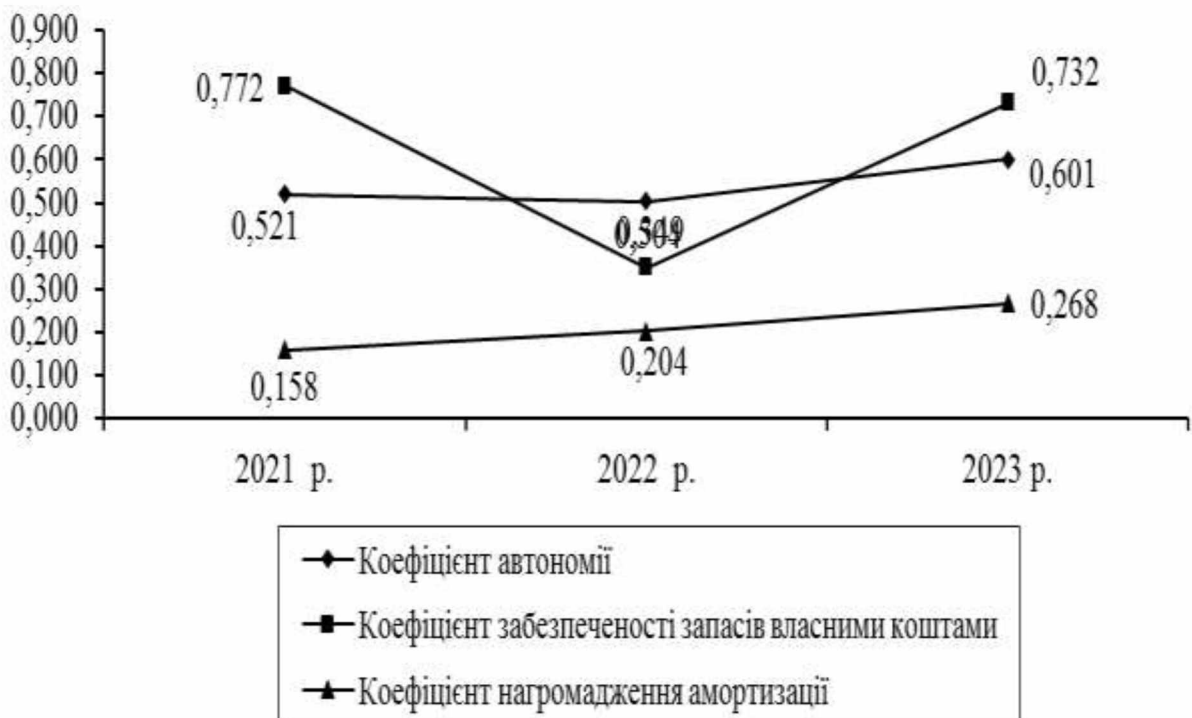

Рис. 2.5. Динаміка фінансової стійкості ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.

Наступним кроком на шляху дослідження ризику втрати фінансової стійкості повинно стати дослідження типу фінансової стійкості ХХХ за 2021-2023 рр. згідно фінансової звітності поданої в додатках А-В (табл. 2.8).

Оскільки підприємство має нестачу власних оборотних коштів для формування запасів в обсягах 11576,1 тис. грн, 47012,4 тис. грн та 10018,4 тис. грн відповідно у 2021-2023 рр. та нестачу власних оборотних

коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів в обсягах 6693,4 тис. грн, 42129,7 тис. грн та 10018,4 тис. грн відповідно, то слід сказати, що дане підприємство має кризовий фінансовий стан. Тож, кризовий фінансовий стан також вказує на генерування ризику втрати фінансової стійкості товариством.

Таблиця 2.8

**Визначення типу фінансової стійкості ХХХ Полтавського району за
2021 – 2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)
Власні оборотні кошти	17766,5	17717,2	27432,2	-49,3
Довгострокові зобов'язання	4882,7	4882,7	0,0	9665,7
Короткострокові кредити і позики	35458,6	54400,0	40340,3	-4882,7
Запаси	29342,6	64729,6	37450,6	4881,7
Власні оборотні кошти та довгострокові зобов'язання	22649,2	22599,9	27432,2	8108,0
Загальна величина основних джерел формування запасів	58107,8	76999,9	67772,5	4783,0
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	-11576,1	-47012,4	-10018,4	9664,7
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-6693,4	-42129,7	-10018,4	1557,7
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	28765,2	12270,3	30321,9	-3325,0
Тип фінансової стійкості	Кризовий			
Коефіцієнт забезпечення запасів відповідними джерелами формування	0,772	0,349	0,732	0,0
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн.	-0,23	-0,65	-0,27	-0,039

Вважаємо, що наступним кроком на шляху дослідження повинно стати дослідження саме прибутку, адже ризик втрати фінансової стійкості буде виправданий лише у випадку якщо підприємство отримує стабільний прибуток. Тож, проаналізуємо прибуток ТОВ за 2021-2023 рр. за даними

звітності в межах додатків А-В (табл. 2.9). Згідно із даними табл. 2.9 чистий дохід підприємства характеризується зростанням на 33,6 %.

Таблиця 2.9

**Динаміка фінансових результатів ХХХ Полтавського району
за 2021 – 2023 рр.**

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. у % до 2021 р.
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	70629,5	x	47278,7	x	94363,9	x	33,6
Операційні витрати	53875,6	100,0	40178,5	100,0	94226,2	100,0	74,9
у тому числі:							
а) собівартість реалізованої продукції	46435,3	86,2	29570,4	73,6	78090,7	82,9	68,2
г) інші операційні витрати	7440,3	13,8	10608,1	26,4	16135,5	17,1	116,9
Валовий прибуток	24194,2	x	17708,3	x	16273,2	x	-32,7
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	x	34,3	x	37,5	x	17,2	x
Інші операційні доходи	7642,2	x	6973,0	x	13300,40	x	74,0
Прибуток від операційної діяльності	19495,2	x	7661,3	x	4831,7	x	-75,2
Фінансові та інвестиційні доходи	0,0	x	1,0	x	7,0	x	7,0
Фінансові та інвестиційні витрати	4900,9	x	6411,9	x	8606,4	x	75,6
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	19495,2	x	7661,3	x	4831,7	x	-75,2

Продовж. табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8
Прибуток від звичайної діяльності	19495,2	x	7661,3	x	4831,7	x	-75,2
У % до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування	100,0	x	100,0	x	100,0	x	0,0
Чистий прибуток	19495,2	x	7661,3	x	4831,7	x	-75,2
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	x	27,6	x	16,2	x	5,1	x
У % до валового прибутку	x	80,6	x	43,3	x	29,7	33,6

При цьому операційні витрати зросли на 74,6 %, що власне генерує значний фінансовий ризик. Собівартість зросла на 68,2 %, інші операційні витрати на 116,9 %, що власне і спровокувало скорочення валового прибутку на 32,7 %. Але інші операційні доходи зросли на 74 %, що є позитивним аспектом.

Прибуток від операційної діяльності скоротився на 75,2 %, фінансові та інвестиційні доходи зросли на 7,0 %, фінансові та інвестиційні витрати зросли на 75,6 %, що спровокувало скорочення прибутку від звичайної діяльності на 75,2 % і відповідно на такий же відсоток скоротився і чистий прибуток. У відсотках до чистого доходу від реалізації прибуток відповідно складає 27,6 %; 16,2 % та 5,1 %.

У відсотках до валового прибутку чистий прибуток відповідно складає 80,6 %, 43,3 % та 29,7 %.

Слід акцентувати на тому, що хоча діяльність підприємства і є прибутковою, проте значне тенденційне скорочення прибутку за значного залучення коштів ще більше провокує фінансові ризики.

Графічне відображення прибутку подано в межах рис. 2.6. Проаналізувавши прибуток, вважаємо за доцільне проаналізувати ефективність за допомогою відносних показників рентабельності. Саме ці показники дозволяють співставити прибуток і витрати.

Тож, за даними табл. 2.10 проаналізуємо рентабельність товариства за 2021-2023 рр.

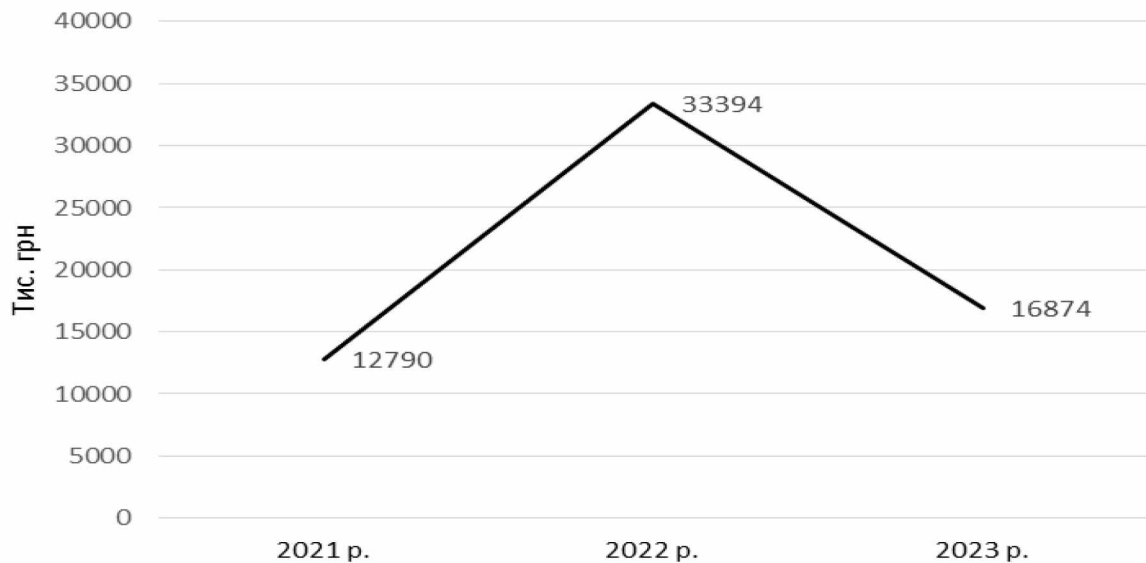

Рис. 2.6. Динаміка фінансових результатів ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.

За даними табл. 2.10 можемо зробити висновок про те, що показники рентабельності витрат товариства мають позитивні значення, проте динамічно значно скорочуються. Так, зокрема, рентабельність виробничих витрат скоротилась із 52,1 % у 2021 р. до 20,8 % у 2023 р., тобто на 31,3 в.п. Рентабельність продажу у 2021 р. становила 27,6 %, у 2022 р. 16,2 %, а у 2023 р. 5,1 %, тобто скоротилась на 22,5 %. Рентабельність операційної діяльності становила 36,2 %, 19,1 % та 5,1 % відповідно у 2021-2023 рр., скоротившись на 31,1 в.п. Рентабельність виручки від операційної діяльності становила відповідно 24,9 %, 14,1 % та 4,5 %, скоротившись на 20,4 %. Чиста рентабельність звичайної діяльності скоротилась на 28,5 %, маючи значення 33,2 %, 16,4 % та 4,7 %.

Таблиця 2.10

**Динаміка рентабельності ХХХ Полтавського району
за 2021 – 2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)
Показники рентабельності витрат, %				
Рентабельність виробничих витрат	52,1	59,9	20,8	-31,3
Рентабельність продажу	27,6	16,2	5,1	-22,5
Рентабельність операційної діяльності	36,2	19,1	5,1	-31,1
Рентабельність виручки від операційної діяльності	24,9	14,1	4,5	-20,4
Чиста рентабельність звичайної діяльності	33,2	16,4	4,7	-28,5
Загальна рентабельність господарської діяльності	33,2	16,4	4,7	-28,5
Чиста рентабельність господарської діяльності	33,2	16,4	4,7	-28,5
Показники рентабельності капіталу (активів)				
Чиста рентабельність капіталу (активів)	15,8	4,9	3,1	-12,7
Чиста рентабельність власного капіталу	29,6	9,6	5,6	-24,0
Чиста рентабельність виробничих фондів	44,4	10,7	6,5	-37,9
Показники окупності витрат і капіталу				
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,521	1,599	1,208	-0,313
Коефіцієнт окупності витрат операційної діяльності	1,453	1,350	1,143	-0,310
Коефіцієнт окупності капіталу (активів)	0,573	0,305	0,605	0,032
Коефіцієнт окупності власного капіталу	1,073	0,595	1,101	0,028
Період окупності капіталу (активів), років	6,3	20,3	32,3	26,0
Період окупності власного капіталу, років	3,4	10,4	17,7	14,3

Аналогічні значення приймає і загальна рентабельність господарської діяльності та чиста рентабельність господарської діяльності.

Показники рентабельності капіталу також мають позитивні значення, проте динамічно скорочуються. Так, чиста рентабельність капіталу приймає наступні значення у 2021-2023 рр.: 15,8 %; 4,9 %; 3,1 %, скорочуючись на 12,7 в.п.

Чиста рентабельність власного капіталу має наступні значення в досліджуваних роках: 29,6 %; 9,6 % та 5,6 %, скорочуючись на 24,0 в.п. Чиста

рентабельність виробничих фондів скорочується на 37,9 %, маючи значення 44,4 %; 10,7 % та 6,5 %.

Показники окупності витрат і капіталу вказують на скорочення коефіцієнту окупності виробничих витрат на 0,313, скорочення коефіцієнта окупності витрат операційної діяльності на 0,310, зростання коефіцієнта окупності капіталу на 0,032 та зростання коефіцієнта окупності власного капіталу на 0,028.

При цьому період окупності капіталу зріс із 6,3 років у 2021 р. до 32,3 років у 2023 р., що є досить негативним явищем.

Період окупності власного капіталу зріс із 3,4 років у 2021 р. до 17,7 років у 2023 р., що також є негативним.

Графічне відображення рентабельності подано в межах рис. 2.7.

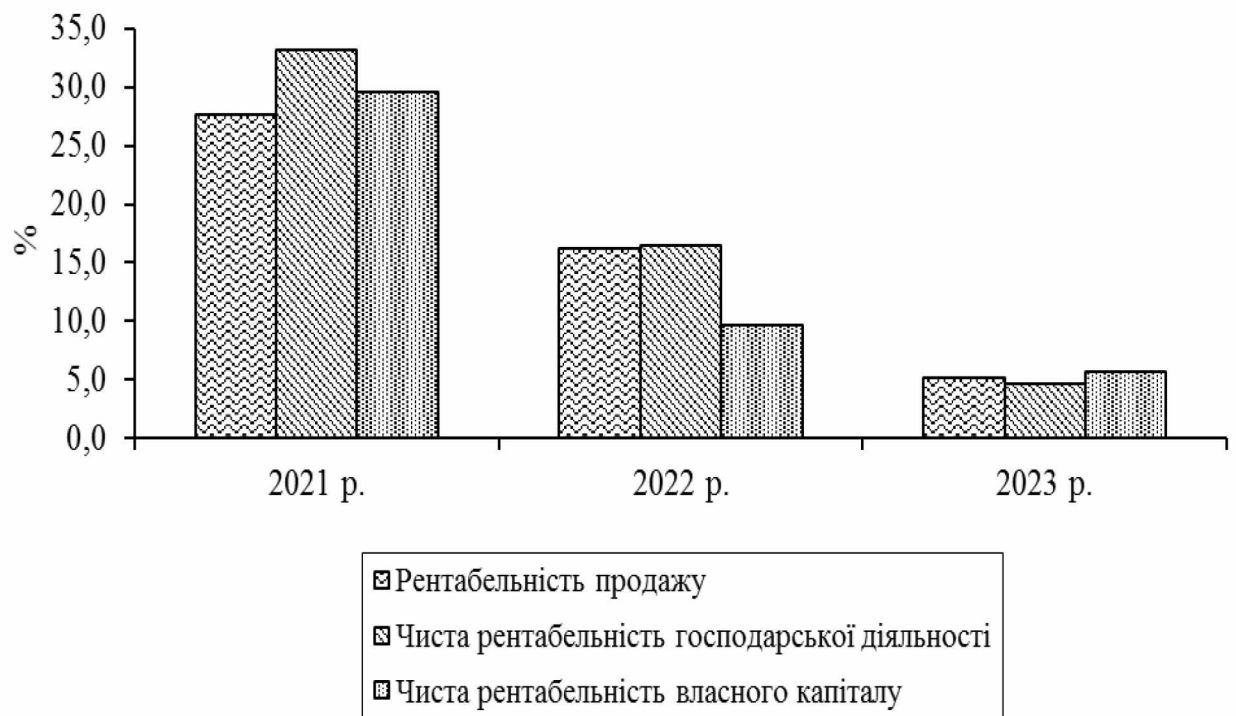

Рис. 2.7. Динаміка показників рентабельності ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.

Дослідивши детально рентабельність підприємства вважаємо за доцільне також співставити дебіторську і кредиторську заборгованість підприємства за даними додатків А-В (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

**Динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості
XXX Полтавського району за 2021–2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)	
				абсолютне, тис. грн	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	70629,5	47278,7	94363,9	23734,4	33,6
Середньорічна величина дебіторської заборгованості	42131,2	38472,3	28735,4	-13395,8	-31,8
Середньорічна величина кредиторської заборгованості	19068,4	22967,3	15060,1	-4008,3	-21,0
Середньорічна вартість (майна) капіталу	123267,3	155211,0	155994,0	32726,8	26,5
Середньорічна вартість оборотних активів	72225,6	93523,2	92883,3	20657,7	28,6
Середньорічна величина зобов'язань	57444,2	75781,3	70308,6	12864,4	22,4
Середньорічна величина поточних зобов'язань	51358,4	70898,6	67867,2	16508,9	32,1
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	1,676	1,229	3,284	1,607	x
Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів	215	293	110	-105	-49,0
Питома вага дебіторської заборгованості в майні	34,2	24,8	18,4	-15,8	x
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах	58,3	41,1	30,9	-27,4	x
Відношення дебіторської заборгованості до кредиторської, %	220,9	167,5	190,8	-30,1	x
Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції	59,7	81,4	30,5	-29,2	x
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	3,704	2,059	6,266	2,562	x

Продовж. табл. 2.11

1	2	3	4	5	6
Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів	97	175	57	-40	-40,9
Питома вага кредиторської заборгованості в майні, %	15,5	14,8	9,7	-5,8	x
Питома вага кредиторської заборгованості у зобов'язаннях, %	33,2	30,3	21,4	-11,8	x
Питома вага кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях, %	37,1	32,4	22,2	-14,9	x
Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	26,4	24,6	16,2	-10,2	x
Припадає кредиторської заборгованості на 1 грн дебіторської заборгованості, грн	0,45	0,60	0,52	0,07	15,8
Відношення кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	27,0	48,6	16,0	-11,0	x

Середньорічні обсяги дебіторської заборгованості відповідно складають 42131,2 тис. грн, 38472,2 тис. грн та 28735,4 тис. грн у 2021-2023 рр., скорочуючись за період дослідження на 13395,8 тис. грн або на 31,8 %. Середньорічний обсяг відносно кредиторської заборгованості складає відповідно 19068,4 тис. грн, 22967,3 тис. грн та 15060,1 тис. грн, маючи тенденцію до скорочення на 4008,3 тис. грн або на 21,0 %. Середньорічний обсяг зобов'язань складає 57444,2 тис. грн, 75781,3 тис. грн, 70308,6 тис. грн у 2021-2023 рр., зростаючи в періоді дослідження на 12864,4 тис. грн або на 22,4 %.

Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості складає відповідно у 2021-2023 рр. 1,676; 1,229 та 3,284, зростаючи в періоді дослідження на 1,607.

При цьому характеризується скороченням тривалість одного обороту дебіторської заборгованості на 105 днів або на 49,0 %, складаючи відповідно 215 днів, 293 дні та 110 днів.

Питома вага дебіторської заборгованості у майні складає 34,2 %, 24,8 % та 18,4 %, маючи тенденцію до скорочення на 15,8 в.п.

Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах складає відповідно 58,3 %, 41,1 % та 30,9 %, скорочуючись в періоді дослідження на 27,4 в.п. Відношення дебіторської заборгованості до кредиторської складає відповідно у 2021-2023 рр. 220,9 %, 167,5 % та 190,8 %, скорочуючись в періоді дослідження на 30,1 в.п. Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції складає відповідно 59,7 %; 81,4 % та 30,5 %, скорочуючись на 29,2 в.п.

Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості складає відповідно в досліджуваних роках 3,704; 2,059 та 6,266, маючи тенденцію до зростання на 2,562. При цьому тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості складає 97 днів у 2021 р., 175 днів – у 2022 р. та 57 днів – у 2023 р., скорочуючись на 40 днів або на 40,9 %, що є позитивним.

Питома вага кредиторської заборгованості в майні відповідно становить 15,5 %; 14,8 % та 9,7 % у 2021-2023 рр., скорочуючись на 5,8 в.п.

Питома вага кредиторської заборгованості у зобов'язаннях відповідно складає 33,2 %; 30,3 % та 21,4 %, скорочуючись на 11,8 в.п. Питома вага кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях складає відповідно 37,1 %, 32,4 % та 22,2 %, скорочуючись на 14,9 в.п.

Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів відповідно складає 26,4 %; 24,6 % та 16,2 %, скорочуючись на 10,2 в.п. В межах досліджуваного підприємства співвідношення кредиторської заборгованості на 1 грн дебіторської заборгованості становить відповідно у 2021-2023 рр. 0,45 грн, 0,60 грн та 0,52 грн.

Відношення кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації складає відповідно 27,0 %; 48,6 %; 16,0 % у 2021-2023 рр.

На наш погляд, підприємству слід вдаватися до залучення коштів у вигляді кредиторської заборгованості, оскільки це безоплатне джерело користування залученими коштами.

Вважаємо, що дослідивши та співставивши заборгованість дебіторів і кредиторів, наступним кроком потрібно проаналізувати клас боржника підприємства. Даний аналіз є можливим за використання фінансової звітності поданої в додатках А-В (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка фінансових коефіцієнтів і клас боржника – юридичної особи ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., (+; -)
К ₃ - коефіцієнт фінансової незалежності	0,521	0,504	0,601	0,08
К ₄ - коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	1,308	1,270	1,453	0,145
К ₅ - коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,296	0,096	0,056	-0,24
К ₆ - коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності	0,362	0,191	0,051	-0,311
К ₇ - коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування	0,276	0,162	0,051	-0,225
К ₈ - коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,158	0,049	0,031	-0,127
К ₉ - коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,978	0,506	1,016	0,038
Інтегральний показник фінансового стану	0,374	0,287	0,290	0,084
Клас боржника – юридичної особи	4	5	5	X

Визначивши клас боржника – юридичної особи залежно від значення інтегрального показника з урахуванням величини підприємства можна дійти висновку (табл. 2.12), що ХХХ є кредитоспроможним підприємством та має можливість розплачуватись за своїми зобов'язаннями.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

3.1. Перспективи оптимізації методики оцінювання кредитоспроможності підприємств

Досить часто у підприємства виникає ситуація коли власних коштів для успішного функціонування не вистачає і підприємство змушене залучати додатково кошти. Дане залучення можливе завдяки формуванню дебіторської заборгованості, завдяки отриманню короткострокових та довгострокових позик, в тому числі і в банківських установах.

Щоб прийняти рішення на користь отримання позики підприємство повинно мати гарний кредитний рейтинг та кредитну історію. Банки також зацікавлені в наданні позик підприємствам, оскільки останні приносять їм прибуток, проте банки зацікавлені не лише у наданні таких позик, а й у їх успішному поверненні.

Успіх повернення та отримання прибутку для банку залежить від ризику на який наражається банківська установа. На сьогодні немає єдиних умов прийняття рішення в межах комерційних банків відносно надання позики.

Так, одні банки ставлять на вагу лише фінансові коефіцієнти, інші додають до них кредитну історію та інші якісні чинники залежно від галузі функціонування підприємства, ще інші обов'язково звертають увагу на заставу.

Вважаємо, що правильно акцентована методика оцінки кредитоспроможності – успіх не лише для банку, а й для його клієнтів, які можуть бути вбережені від надання позики, котру не зможуть повернути. Нині це досить актуальна проблематика як для банків, так і для підприємств. Варто акцентувати на тому, що за вдалої оцінки та вдалого кредитного рейтингу досить часто підприємство може отримати кошти за зниженою ціною, тобто

сплачуючи менші відсотки за інших позичальників. Звісно, що будь-яке підприємство прагне отримати позикові кошти за найнижчою ціною, а будь-який банк намагається не лише заробити на позиці, а й знизити свій кредитний ризик.

Тож, вдала, ефективна методика здійснення оцінки діяльності суб'єкту на шляху прийняття рішення відносно позики є надзвичайно актуальною і потрібною як для підприємства, так і для банківської установи. Звісно, що показники для оцінки залежить від підходів банківської установи до даної оцінки. Власне ці показники оцінки, що є акцентами вплинуть і на рішення і вартість кредитних засобів для конкретного підприємства.

Зрозумілим є той факт, що власне сутність кредитоспроможності окреслюється конкретним фінансово-господарським становищем суб'єкту та системою інших умов, котрі окреслюють здатність господарства до залучення ресурсів. При ухваленні рішення відносно надання позики слід враховувати специфіку кредитоспроможності позичальника, що пов'язана з особливостями функціонування.

Власне кредитоспроможність не є стійким і однозначним поняттям, саме тому вважаємо за доцільне систематизувати види кредитоспроможності позичальника. Чітке окреслення видів кредитоспроможності позичальника дозволить прийняти правильне рішення відносно позики.

Тож, виділимо окремі види кредитоспроможності:

- згідно із терміном надання позики: короткострокова та довгострокова кредитоспроможність;

- згідно із статусом кредитора - кредитоспроможність, котра залежить від тієї особи, що надає кредит: банк, інша юридична особа, підприємство, кредитна спілка, приватна особа тощо;

- згідно із статусом позичальника: кредитоспроможність в межах корпорації; кредитоспроможність в межах індивідуального позичальника;

- згідно масштабів господарювання: кредитоспроможність в межах великого господарювання; кредитоспроможність в межах середнього господарювання; кредитоспроможність в межах малого господарювання;

- згідно приналежності до галузі: кредитоспроможність в межах певної галузі.

Власне ці всі аспекти кредитоспроможності та їх поділ допоможуть сформуванню потрібної системи оцінки кредитоспроможності в межах конкретного суб'єкту, тим самим підсилюючи дію правильного фінансового рішення.

При оцінці кредитоспроможності в довгостроковій перспективі обов'язково повинні бути враховані інфляційні очікування, при оцінці в межах галузі особливості функціонування в межах галузі.

Так, наприклад для сільськогосподарського підприємства повинно бути враховано те, що предметами праці є живі організми, те, що на ці організми здійснюють вплив біологічні закони, погодно-кліматичні умови. Окрім того обов'язково потрібно врахувати сезонність і довготривалість виробничого процесу.

Обов'язково при наданні довгострокових позик потрібно звертати увагу на прогнози макроекономіки, кон'юнктурні коливання, смаки споживачів, виробничі потужності.

При оцінці короткострокової кредитоспроможності слід детально проаналізувати вхідні і вихідні потоки підприємства, структурованість в межах балансу суб'єкту.

Варто відзначити що оцінка кредитоспроможності в реаліях сучасності – синергія із кількісних та якісних чинників її формування.

До базових методів та відповідно моделей здійснення оцінки кредитоспроможності відносно позичальників, що здійснюються банками, слід віднести наступні:

- статистичні методи здійснення оцінки – бальні та прогнозні моделі;

- моделі здійснення комплексного аналізу – це як правило, експертні методи: «правило 6 С», PARTS, CAMPARI, PARSER.

Сучасні банки, що функціонують в Україні розробляють власні методи здійснення оцінки, котрі враховують рекомендації НБУ.

Загалом механізм здійснення оцінки кредитоспроможності повинен включати:

- здійснення аналізу відносно фінансового стану конкретного суб'єкта, що хоче отримати позику;
- здійснення аналізу в межах якісних показників конкретного суб'єкта, що хоче отримати позику.

В межах табл. 3.1 ми дослідили, яким оціночним методикам надають перевагу українські банки.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика відносно методик здійснення оцінки кредитоспроможності в межах комерційних банків України

Вагомість в межах сукупного показника	АТ «ОТП Банк»	АТ «Райффайзен Банк»	АТ КБ «ПриватБанк»	АБ «Південний»	АТ «А- Банк»
Фінансові показники	10,9	76,8	98,2	53,3	65,1
Кредитна історія	4,8	3,4	0,0	4,0	20,3
Інші якісні чинники	84,3	19,8	1,7	42,7	14,9
Наявність застави	3,4	0,0	0,0	26,7	0,0

Згідно із даними табл. 3.1 можемо акцентувати на тому, що фінансові показники є найбільш акцентованими в межах таких банківських установ як: ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ КБ «ПриватБанк», та АТ «А-Банк», АТ КБ «Південний».

АТ «ОТП Банк» акцентоване в своїй методиці на інших чинниках. Всі комерційні банки із досліджуваних приділяють увагу кредитній історії, лише АТ КБ «ПриватБанк» залишає її поза увагою. Варто акцентувати і на тому, що

на сьогодні не всі банки враховують заставу, що на наш погляд, є дивним, оскільки застава зменшує кредитний ризик.

В межах табл. 3.2 окреслено характеристику методик здійснення оцінки відносно кредитоспроможності саме для сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика відносно методик здійснення оцінки кредитоспроможності для сільськогосподарських підприємств, %

Вагомість в межах сукупного показника	АТ «ОТП Банк»	АТ «Райффайзен Банк»	АТ КБ «ПриватБанк»	АБ «Південний»	АТ «А- Банк»
Фінансові показники	20,1	80,2	98,5	57,3	67,1
Кредитна історія	4,8	3,0	0,0	5,0	17,3
Інші якісні чинники	70,0	16,8	1,5	11,0	15,6
Наявність застави	5,1	0,0	0,0	26,7	0,0
Клас позичальника	1/2	1/2	1/5	1/5	1/5

Згідно із даними табл. 3.2 при наданні кредитів сільськогосподарським підприємствам банки особливо обережні, оскільки платоспроможність даних підприємств безпосередньо залежить від якісних чинників таких як врожайність, біологічні закони розвитку живих організмів, що є предметами і засобами здійснення господарювання, погодно-кліматичних умов, врожайності та родючості ґрунтів, довготривалості виробничого господарювання, розосередженості стосовно простору та інших.

Тож, якісні чинники враховують всі без винятку комерційні банки, а АТ «ОТП Банк» надає їм у ранжуванні аж 70,0 %.

Окресливши методику оцінки кредитоспроможності позичальника слід акцентувати на тому, що перш ніж звертатися до банку з проханням про позику підприємство повинно самостійно оцінити власну кредитоспроможність. Дану оцінку найпростіше здійснити розрахувавши такий показник як ефект

фінансового левєриджу, котрий власне і покаже чи приносить позиковий капітал додатковий прибуток до власного капіталу підприємства. Лише у випадку якщо значення показника ефекту фінансового левєриджу буде додатнім, що вказуватиме на те, що коефіцієнт валової рентабельності активів є більшим ніж відсотки за кредит варто приймати рішення на користь отримання позики. Тож, за даними табл. 3.3 розрахуємо ефект фінансового левєриджу для досліджуваного підприємства.

Таблиця 3.3

**Розрахунок ефекту фінансового левєриджу
ХХХ Полтавського району за 2021–2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Середньорічна величина позикового капіталу	57444,2	75781,3	70308,6
Середньорічна величина власного капіталу	65823,1	79429,7	85685,5
Коефіцієнт фінансового левєриджу	0,873	0,954	0,821
Податковий коректор	1,0	1,0	1,0
Ставка відсотку за кредит	25,0	25,0	30,0
Валовий прибуток	24194,2	17708,3	16273,2
Середньорічна величина активів	123267,3	155211,0	155994,0
Коефіцієнт валової рентабельності активів	19,6	11,4	10,4
Ефект фінансового левєриджу	-4,69	-12,97	-16,06

Тож, згідно із даними табл. 3.3 можемо помітити негативне значення в межах ефекту фінансового левєриджу. Негативне значення у всіх досліджуваних роках спровоковане тим, що відсотки за кредит є вищими аніж коефіцієнт валової рентабельності активів. Негативне значення ефекту фінансового левєриджу вказує на недоцільність залучення позикових коштів, оскільки останні не приносять додаткового прибутку до власних коштів підприємства.

Розрахувавши ефект фінансового левєриджу, можемо помітити недоцільність формування ефективного залучення за критерієм максимізації рівня рентабельності, проте можливо визначити доцільність залучення позики враховуючи критерій мінімізації середньозваженої вартості капіталу. Тож, сформуємо оптимальні обсяги позики для підприємства враховуючи критерій мінімізації середньозваженої вартості капіталу (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації
середньозваженої вартості капіталу
ХХХ Полтавського району, 2023 р.**

Показники	Варіанти розрахунку						
	1	2	3	4	5	6	7
Загальна сума сформованого капіталу, тис. грн.	85685,5	85685,5	85685,5	85685,5	85685,5	85685,5	85685,5
Варіанти структури капіталу, %							
а) власний (пайовий) капітал	10	15	20	25	30	35	40
б) позиковий капітал (кредит)	90	85	80	75	70	65	60
Рівень передбачуваних дивідендних виплат, %	25,0	27,5	30,0	32,5	35,0	37,5	40,0
Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням премії за ризик %	30,0	26,7	25,0	24,0	23,3	22,9	22,5
Ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Податковий коректор	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням податкового коректора	30,0	26,7	25,0	24,0	23,3	22,9	22,5
Вартість складових елементів капіталу %:							
а) власного капіталу	2,5	4,1	6,0	8,1	10,5	13,1	16,0
б) позикового капіталу	27,0	22,7	20,0	18,0	16,3	14,9	13,5
Середньозважена вартість капіталу, %	24,6	19,9	17,2	15,5	14,6	14,3	14,5

Оптимальною за даним критерієм буде та позика, котра забезпечить підприємству мінімальну середньозважену вартість в межах капіталу в цілому. Згідно проведеного дослідження поданого в межах табл. 3.4, можемо зробити

висновок, що оптимальним залученням для підприємства буде залучення в обсягах 14,9 %, оскільки саме таке залучення призводить до мінімізації середньозваженої вартості капіталу, яка складає 14,3 %.

3.2. Шляхи удосконалення взаємовідносин фінансово-кредитних установ з підприємствами-позичальниками щодо оцінки кредитоспроможності

На сьогодні в межах України функціонує досить багато банківських установ як з вітчизняним, так і з іноземним капіталом, тож конкуренція серед банків досить значна. Значно ускладнює діяльність банків і інфляція, нестабільність в реаліях війни. Нині все менше і менше підприємств звертається до банків для отримання позик, оскільки працюють більшість із них насилу виживаючи. Тож, банки змушені шукати нові шляхи залучення клієнтів для надання позик, жорстко конкуруючи між собою. Одним із таких шляхів на сьогодні є вдосконалення взаємовідносин фінансово-кредитних установ з підприємствами позичальниками. Досить цікавим на сьогодні є вдосконалення кредитних відносин із позичальниками шляхом використання досвіду ісламської кредитної системи.

Вважаємо, що той кредитний механізм, котрий існує на сьогодні в межах України має ряд недоліків, зокрема, серед них слід виділити найбільші з них:

- потреба сплати відсотків для суб'єктів господарювання навіть тоді коли діяльність суб'єкту виявилась збитковою;

- нестабільність фінансової системи, котра впливає на господарювання та неможливість або ж можливість отримання позики з високими процентними ставками;

- вплив циклічності виробництва, циклічності економіки на діяльність банків;

- незацікавленість суб'єктів у інноваціях, оскільки інновації потребують додаткового банківського капіталу, що є платним;
- абсолютність банків стосовно збереження власного капіталу та його примноження.

Дану проблематику можливо вирішити, з нашого погляду, використовуючи деякі із підходів ісламської системи банківництва, зокрема:

- отримання банківської винагороди лише у випадку рентабельного функціонування підприємства;
- солідарна участь в діяльності суб'єкту банку або ж навпаки.

Така система передбачає пряму участь в межах капіталу суб'єкту банківської установи, що акцентована не на кредитуванні, а на інвестуванні, тож у даному випадку банківська установа буде зацікавлена в отриманні доходу від інвестиції в рівних правах із суб'єктом господарювання. Дана ситуація сформує більш прозорі відносини між банком та суб'єктом конкретного господарювання. Така система здійснення функціонування банків призводить до більш свідомого ставлення в питаннях інноваційних банківських продуктів. Окрім того відбувається чітке усвідомлення ризиків, які за традиційного банківництва часом приховуються банківськими установами. Проте, слід відзначити, що на сьогодні згідно законодавства України, зокрема Закону України «Про банки і банківську діяльність» застосування механізму прямої участі у капіталі для банків заборонено (можливо, проте не більше ніж 5 % від регулятивного капіталу).

Окрім того банкам забороняється діяльність з торгівлі, а інвестиції в юридичну особу згідно із цим законом повинні здійснюватися лише якщо юридична особа надає лише фінансові послуги.

Проте вважаємо, що досвід кредитної системи ісламських країн досить цікавий і корисний для окреслення сучасних відносин банку і позичальника.

В межах табл. 3.5 подано узагальнений порівняльний аналіз сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника на базі використання закордонних моделей.

**Порівняльне дослідження методик оцінки
кредитоспроможності в межах суб'єкту**

Метод	Переваги методу	Недоліки методу
Бальні методи	1) оціночні показники, що використовуються здійснюють оцінку кількісної та якісної діяльності суб'єкту; 2) акцентованість методу на комплексності фінансових ризиків; 3) оцінка ймовірності виконання зобов'язань відносно позики	1) суб'єктивізм здійснення процесу оцінки 2) значні витрати на аналіз по часу та потреба в постійному оновленні даних; 3) відсутність чітких критеріїв для окреслення класів рейтингу в межах позичальника; 4) недоцільність відносно значного ранжирування в межах класів кредитоспроможності стосовно позичальника
Дискримінантний аналіз	Точність прорахунку ймовірності настання банкрутства в межах позичальника	1) емпіричність відносно окреслення параметрів та значення стосовно вільного члена в межах дискримінантної функції
Модель CART	Легкість здійснення розрахунків, можливість широкого використання	Складність застосування статистичних методів здійснення оцінки
Комплексні моделі	1) можливість здійснення кількісного та якісного аналізу 2) скорочення терміну проведення аналізу відносно кредитних заявок та бізнес-планів, відносно строків прийняття рішень по позиці	1) акцентованість на якісних чинниках здійснення діяльності; 2) суб'єктивізм експертних висновків

Варто акцентувати і на тому, що сучасна українська практика здійснення оцінки стосовно кредитоспроможності характеризується недостатністю інформації та недостатністю методологічного забезпечення.

Окрім того досить часто інформація, що є у звітності не дає повної картини відносно конкретного позичальника.

Наведемо деякі із прикладів суб'єктивізму здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника на основі оцінки стану позичальника:

1) фінансова звітність формується в межах конкретних термінів, а тому процеси, котрі є між датами випадають;

2) під час формування звітності може штучно покращуватись фінансовий стан;

3) для об'єктивності потрібна звітність не за один, а принаймні за 5 звітних періодів, що ускладнює аналіз.

4) відсутність даних первинної документації.

Окрім того варто сказати і про складність такого аналізу для підприємств, що лише утворилися. Варто також сказати і про зміну методології стосовно складання звітності, що також ускладнює аналіз. Варто відзначити і той факт, що у високо розвинутих державах прийнято замовляти дану оцінку у рейтингових фірмах. В нашій країні дана практика поки що не набула такого поширення.

З нашого погляду перспективними шляхами відносно вдосконалення в межах оцінки кредитоспроможності позичальників є формування загальноприйнятої рейтингової системи здійснення оцінки, котра повинна включати:

- законодавче фіксування даної методики з чітким окресленням фінансових показників здійснення оцінки;
- формування методичних рекомендацій, котрі пояснять методику розрахунку показників;
- включення до даної методики дослідження відносно зовнішнього середовища функціонування суб'єкту, відносно кон'юнктури ринку;
- чітке окреслення необхідної інформації котру повинен подати позичальник до банківської установи для здійснення кваліфікованої оцінки;
- підвищення вимог до фінансової звітності та матеріально-технічної бази суб'єкту;
- вимоги до високого рівня освіти і кваліфікації, фінансових аналітиків, бухгалтерів, фінансистів.

Результати комплексного підходу і систематичного аналізу відносно діяльності підприємства дають підставу до обґрунтування програми заходів щодо підвищення ефективності управління кредитоспроможністю ХХХ і забезпечення контролю за їх практичним здійсненням за наступними напрямками:

- постійний моніторинг відносно фінансових ресурсів підприємства;
- обґрунтування рішення відносно доцільності залучення кредитних ресурсів;
- оптимізація відносно структури капіталу за одним із критеріїв здійснення оптимізації або ж за кожним із них;
- дослідження можливостей відносно отримання довгострокових кредитів і спрямування їх на технічне переобладнання, а також оновлення основних засобів з ціллю підвищення якості і конкурентоспроможності суб'єкту;
- дослідження відносно складових собівартості продукції й встановлення шляхів її зниження з метою збільшення об'єму продажу та реінвестування більших обсягів прибутку в фінансові ресурси, що власне підвищить конкурентоспроможність і кредитний рейтинг суб'єкту;
- проведення маркетингового дослідження відносно попиту і пропозиції, відносно ринків збуту та формування оптимального виробничого асортименту з ціллю підвищення кредитоспроможності позичальника;
- пошук внутрішніх можливостей збільшення прибутковості за рахунок скорочення витрат;
- постійний моніторинг фінансового стану та відхилень від нього;
- залучення кваліфікованих кадрів для розрахунку кредитоспроможності позичальника;
- застосування перспективних форм рефінансування де здійснення дебіторської заборгованості;
- користування кредиторською заборгованістю як безкоштовним інструментом залучення коштів;
- формування необхідної та повної інформаційної бази для оцінки кредитоспроможності;
- формування гарної кредитної історії та репутації.

ВИСНОВКИ

Кредитоспроможність суб'єктів господарювання є однією з центральних категорій в межах системи здійснення банківського кредитування, що акцентує на здатності позичальника здійснювати своєчасно та в повному обсязі виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами. В реаліях сучасної ринкової економіки, котра окреслюється нестабільністю та значними ризиками, питання відносно оцінки кредитоспроможності набуває особливої актуальності, оскільки саме воно є базовим інструментом здійснення процесу управління кредитними ризиками в межах банківських установ.

Результати проведеного аналізу відносно діяльності ХХХ за 2021-2023 рр. дають підставу до формування певних висновків, зокрема:

- в цілому капітал товариства збільшився на 1566,0 тис. грн або на 1,1 %. При цьому у складі капіталу власний капітал збільшився на 12511,5 тис. грн або на 16,6 %, а зобов'язання скоротились на 10945,5 тис. грн або на 15,8 %;

- дослідження власного капіталу показало, що статутний капітал є стабільним і складає 444,0 тис. грн впродовж періоду дослідження, проте його питома вага у складі власного капіталу скоротилась на 0,1 в.п. Додатковий капітал впродовж періоду дослідження характеризується зростанням на 11711,5 тис. грн або на 15,5 %, при цьому додатковий капітал у складі власного капіталу збільшився на 0,1 в.п.;

- дослідження зобов'язань показало скорочення поточних зобов'язань на 6062,8 тис. грн або на 9,4 %, при цьому їх питома вага у складі зобов'язань зросла на 7,0 в.п. Довгострокові зобов'язання характеризуються відсутністю у 2023 р. В цілому за період дослідження зобов'язання скоротились на 10945,5 тис. грн або на 15,8 %;

- дослідження зобов'язань за ліквідністю показало скорочення найбільш термінових зобов'язань на 10944,5 тис. грн або на 37,6 %, зростання короткострокових зобов'язань на 48881,7 тис. грн або на 13,8 %, скорочення довгострокових на 4882,7 тис. грн або на 15,8 %;

- дослідження майна показало, що в цілому за 2021-2023 рр. майно збільшилось на 1566 тис. грн або на 1,1 %;

- тривалість операційного циклу окреслюється скороченням на 13 днів, або на 4,1 %, що є позитивним. Тривалість фінансового циклу характеризується зростанням на 27 днів або на 12,2 %, що є негативним явищем;

- коефіцієнт автономії приймає значення менше за норматив у всіх досліджуваних роках, що вказує на генерацію ризику втрати фінансової стійкості підприємством;

- чистий прибуток скоротився на 75,2 %, що є негативним явищем. Хоча діяльність підприємства залишається прибутковою;

- показники рентабельності витрат товариства мають позитивні значення, проте динамічно значно скорочуються. Так, зокрема, рентабельність виробничих витрат скоротилась із 52,1 % у 2021 р. до 20,8 % у 2023 р., тобто на 31,3 в.п. Рентабельність продажу у 2021 р. становила 27,6 %, у 2022 р. 16,2 %, а у 2023 р. 5,1 %, тобто скоротилась на 22,5 %;

- підприємство є кредитоспроможним підприємством та має можливість розплачуватись за своїми зобов'язаннями.

Розрахувавши ефект фінансового левериджу, що має від'ємне значення в у сіх досліджуваних роках, можемо сказати про недоцільність формування ефективного залучення за критерієм максимізації рівня рентабельності.

Згідно проведеного дослідження за критерієм мінімізації середньозваженої вартості капіталу можемо зробити висновок, що оптимальним залученням для підприємства буде залучення в обсягах 14,9 %, оскільки саме таке залучення призводить до мінімізації середньозваженої вартості капіталу, яка складає 14,3 %.

Результати комплексного підходу і систематичного аналізу відносно діяльності підприємства дають підставу до обґрунтування програми заходів щодо підвищення ефективності управління кредитоспроможністю ХХХ і забезпечення контролю за їх практичним здійсненням за наступними напрямками:

- постійний моніторинг відносно фінансових ресурсів підприємства;
- обґрунтування рішення відносно доцільності залучення кредитних ресурсів;

- оптимізація відносно структури капіталу за одним із критеріїв здійснення оптимізації або ж за кожним із них;
- дослідження можливостей відносно отримання довгострокових кредитів і спрямування їх на технічне переобладнання, а також оновлення основних засобів з ціллю підвищення якості і конкурентоспроможності суб'єкту;
- дослідження відносно складових собівартості продукції й встановлення шляхів її зниження з метою збільшення об'єму продажу та реінвестування більших обсягів прибутку в фінансові ресурси, що власне підвищить конкурентоспроможність і кредитний рейтинг суб'єкту;
- проведення маркетингового дослідження відносно попиту і пропозиції, відносно ринків збуту та формування оптимального виробничого асортименту з ціллю підвищення кредитоспроможності позичальника;
- пошук внутрішніх можливостей збільшення прибутковості за рахунок скорочення витрат;
- постійний моніторинг фінансового стану та відхилень від нього;
- залучення кваліфікованих кадрів для розрахунку кредитоспроможності позичальника;
- застосування перспективних форм рефінансування де здійснення дебіторської заборгованості;
- користування кредиторською заборгованістю як безкоштовним інструментом залучення коштів;
- формування необхідної та повної інформаційної бази для оцінки кредитоспроможності;
- формування гарної кредитної історії та репутації.